

Rákoskeresztúr népdalkincse¹

A rákoskeresztúri kincsesláda zenei gyöngyszemeit és – mert ilyesmik is akadnak – gyöngysorait egy teljes évszázad figyelmes gyűjtőmunkája nyomán tehetjük itt közzé.

Igen szerencsés véletlen, hogy Bartók Béla, népzenekutató tevékenységének szinte legelején, kapcsolatba került a településsel. Az ő itt készült feljegyzéseit és hangfelvételeit ily módon a Pest környéki falvakban általában is az egyik legkorábbiként, az északi, egybefüggő nyelvterületről délebbre költözött szlovákság körében pedig éppenséggel a legkorábbi, viszonylag terjedelmes népdal- és dallamgyűjteményként tarthatjuk számon. Néhány dallamot, többnyire szöveg nélkül, esetenként „távolból”, mondhatni: futólag jegyzett fel Bartók 1906-ban, majd egyet-egyet a későbbiekben is. Az 1915. januári gyűjtését azonban alapos felkészülés és szervezés előzhette meg, hiszen ekkor csupán néhány énekestől – köztük összeszokott, magabiztos leánycsoportoktól – ötvennél több szlovák és magyar dalt rögzített. E dalok közt különösen sok balladát és régi lírai népdalverset találunk, régebbi keletű vagy modernebb dallamokkal összekapcsolódva. A gyűjtemény másik jellemző műfaji csoportja a legfrissebb, akkoriban tragikusan időszerű katonadaloké. Az immár száz esztendőnél régebbi fonográf felvételek megragadóan hiteles élményt nyújtanak. Bartók kottafeljegyzéseit lapozgatva pedig megismerkedhetünk a korabeli Rákoskeresztúr mindennapjainak dalkészletével, amelyet a szlovák és magyar nyelvű népdaloknak a legtermészetesebb együttélése jellemez.

Sinkovics Istvánné Rákoskeresztúr mindennapjairól, ünnepeiről, táncalkalmairól szóló hangulatos visszaemlékezéseiben elsősorban saját ifjúsága időszakának, az 1930-as éveknek kedvelt dalairól emlékezik meg, többnyire csak szövegkezdeteik említésével. Ezek nagyjából olyan – akkoriban, és sok esetben azóta is – országszerte nagyjából egységesen ismert, immár jellemzően magyar nyelvű dalok, amelyek szövegük tartalmával kapcsolódtak egy-egy eseményhez vagy helyzethez, illetve hordoztak szerelmi vagy egyéb üzenetet (*Elmennék én tehozzátok egy este...*, *Nyisd ki, babám, az ajtót...*). Mellettük akkor már csak egy-egy régi szlovák szokásdal tartotta magát a hagyományban, különös rituális jelentősége révén (*Už je d'iovča, už je naše...*). Sinkovicsné hírt ad régebbi időkről: édesanyja, nagyanyja által emlegetett dalokról és egyházi énekekről is, az 1950-es és '60-as évek további gyűjtései pedig a régi szokásdallamokra koncentráltak. Így maradtak ránk a farsangi adománykérő koledálás és a kiszejárás jellegzetes régi szlovák dalai, a disznóölések mulatságaiban játszott temetésparódia, valamint a karácsonyi és újévi kántálások énekei. Ezek némelyikét Tóth Mihály és Manga

¹ A fejezet szerzője Erdélyi-Molnár Klára népzenekutató, az MTA BTK Zenetudományi Intézetének munkatársa.

János kottalejegyzéseiből, hangfelvételeiből ismerhetjük. Sinkovicsné egyes szövegfeljegyzéseit a legutóbbi gyűjtések egészítették ki dallamaikkal. Ám néhány további dalra és népénekre – nagyjából a szlovák nyelvűekre – vagy a táncba hívott, de a kérést elutasító leány kitáncoltatásának szokásos zenéjére ma már sajnos a legidősebbek sem emlékeznek.

A Rákoskeresztúri Szlovák Asszonykórus ma már több évtizedes tevékenységét a személyes emlékezetre és az idősebb rokonoktól, ismerősöktől való közvetlen daltanulásra alapozta. Zenei kincseit pedig szívesen és természetes közvetlenséggel hagyományozza az ifjabbakra, köztük a hivatásos folklorista szakmai igényességével jelentkező krónikásra: Leskó-Dely Terciára. Így lehetséges, hogy jelen gyűjteményünket számos olyan – szlovák és magyar nyelvű – további népdal gazdagítja, amelyek Rákoskeresztúr hagyományos, önellátó zenei életének utolsó időszakában divatoztak. S így lehetséges az is, hogy kincsesládánkban „gyöngy-sorok” is akadnak: olyan dallamok és szövegek, amelyeknek az elmúlt száz esztendőben megélt szép és izgalmas változásait is megfigyelhetjük.

A kötetünkben és annak CD-mellékletén közölt nagyjából százhatvan dal tehát nem egyidejűleg alkotta a település dalkészletét. Néhányukhoz ragaszkodott a közösség, s hosszú időn ált élte azokat többé vagy kevésbé azonos módon. Mások kimentek a divatból, átadva helyüket újabbaknak. Jellemző, hogy az említett, 1930-as évekbeli magyar nyelvű dalkészletnek is csak egy része maradt használatban: néhány dallamnak és szövegnek hiába kerestük emlékét a mai adatközlőink körében. Mégis, a régi, újabb és legújabb gyűjtések anyaga zenei szempontból meglehetősen egységesnek bizonyul. Kottás fejezetünk népzenei stílustörténeti időrendben, a legrégebbi dallamoktól a legmodernebbekig, igyekszik sorba rendezni a dalokat. Az egyes zenei stílusrétegek többségét pedig szinte egyenlő arányban képviselik a száz év előtti és a ma ismert dalok. Ennek két fő oka lehet. Az egyik, hogy Rákoskeresztúr népe a főváros közvetlen közelében korán találkozott a mindenkor legújabb zenei divatokkal, s engedte háttérbe szorulni addig használt dalait. A népzenei hagyománynak az egy-kétszáz esztendőnél régebbi stílusrétegeit már Bartók gyűjtéseinek idején is csak néhány dallam képviselte. A magyar és szlovák népzene történetének utolsó – közös – nagy stílusrétege: az új stílusú népdalok csoportja pedig ekkor már teljes virágjában élt. Természetes, hogy 1915-ben még jelentős a 18. századi, s még inkább a 19. századi eredetű dallamok, dallamstílusok, zenei jelenségek aránya is. Ám hogy ez utóbbiak még a legutóbbi gyűjtésekben is hasonlóan nagy mennyiségben vannak jelen, már figyelemre méltó, ritkább jelenség. Ez pedig Rákoskeresztúron a másik egységesítő tényezőnek: a szlovák nyelvhasználatnak, a szlovák népdalversek hagyományának köszönhető, amelynek működésére a későbbiekben még visszatérünk.

Kötetünk kottás fejezetében – és a CD-melléklet további kottaképein is – az egyes dalokhoz a legtöbb esetben megjegyzések tartoznak. Ezek felhívják a figyelmet bizonyos zenei vagy nyelvi, népköltészeti jelenségekre, az adott dal érdekességeire, szépségeire. Jelen bevezetés pedig áttekintő képet kíván nyújtani a dalkész-

let egészéről. Célja, hogy felkeltse az érdeklődést, s rámutasson: Rákoskeresztúr múltjának milyen változatos, gazdag tárháza az itt fennmaradt népdalkincs.

Mint említettük: a fejezet dallamait népzene-történeti sorrendben közöljük, a legrégibb eredetűektől haladva a legfrissebb keletűek felé. Ám ez a sorrendiség sosem lehet egészen pontos. Paksa Katalin népzene-kutató értelmezése szerint „[...] ez a folyamat nem fűzhető fel egyetlen szálra, hanem párhuzamos vonulatok egyre sűrűsödő rendszereként kell elképzelni. A népi kultúra egy-egy »korszaka« mindig különböző idejű elemek, stílusok együttesét jelenti: óriási múlt él együtt a mindig születő újjal. [...] Itt ugyanis két, egymással ellentétes irányban ható erő működik: a régihez való szívós ragaszkodás és az új iránti fogékonyság [...] létrejönnek újabb és újabb stílusok, illetőleg újabb és újabb dallamok asszimilálódnak; de ezek nem szorítják ki teljesen a régieket, melyek továbbra is – egymás mellett élve, egymásra rétegződve – használatban maradnak. Fennmaradásuk egyetlen feltétele, hogy alkalmasak-e közösségi igény kielégítésére.”² Így tehát a jelen sorrend inkább csak bizonyos zenei jelenségek, stílusjegyek megjelenésének időbeliségét követi. A zenei szempontból egymáshoz hasonló dalok többé-kevésbé egymás közelében helyezkednek el, így egységüket és különbözőségeiket egyidejűleg érzékelhetjük – akár a színeket egy festő gazdag palettáján.

A legrégebbes dallamokkal kötetünk korábbi fejezeteiben találkozhattunk. Ilyenek mindenekelőtt a mindössze két hangot, vagy annál alig nagyobb hangkészletet használó, kicsiny motívumokat ismételtető gyermekjátékdalok és a gyermekkel játszó felnőttek hasonló dalocskái (*Haj šo, pupaj šo...*; *Tüzet viszek...*). „Az ütempárok, vagy általában rövid motívumok vég nélküli ismétlése, ott van, mint jellemző forma, minden primitívebb nép zenéjében, sőt fejlettebb népek megmaradt ősi hagyományaiban is” – írja erről Kodály Zoltán.³ Így egészen természetes, hogy ez a zenei forma és hangkészlet Rákoskeresztúron szlovák és magyar szövegekkel egyaránt jelen van.

Más játékdalok (*Lánc, lánc, eszterlánc...*, *Ajtó, ablak nyitva van...*), illetve a középkori, pogány szláv rítusok emlékét őrző farsangi és tavaszi szokásdallamok egyrészt az előzőekhez hasonlóan kicsiny, ismétlődő motívumokat, másrészt nagyobb egységeket: rövidebb-hosszabb dallamsorokat tartalmaznak. Hangkészletük pedig jellemző és egységes: a hat egymás melletti hangot használó, úgynevezett *dó-hexachord*. Ez a zenei stílus elsősorban a germán és szláv népek sajátja, a magyarság pedig valószínűleg a Kárpát-medencébe érkezvén, a középkor folyamán építette be zenéjébe. A kis hangterjedelem és az egyszerű, ismétlődésekkel élő forma azután hosszú évszázadokon át népszerű maradt: érezhetően modernebb hangzású megvalósulása például a farsangi szokásdal, de – végső soron – ugyanezen jelenségeket mutatja még a 20. századi műdal, az *Amott száll egy kismadárka* is.

Ősi szokások, varázslás, tánc és – rituális funkcióját utóbb elveszített – játék valahai szoros összefüggését sejtetik a következő dallam- és szövegpárhuzar-

² Lásd Paksa 2008: 41.

³ Lásd Kodály 2007: 54.

mok. A farsangi adományszedés – koledálás – (*Fašange, fašange* vagy *Tri kráľe, fašange*) páratlan metrumú dallama megjelenik a magyar *Bújj, bújj, zöld ághoz* tartalmilag igen hasonló szlovák tavaszi – böjti – vonulós-táncos játékban is, szövege ez esetben: *Prepletán, zapletán...* A vonulós tánc zenéje azonban folytatódik, további dallamanyaga pedig a virágvasárnapi-zöldvasárnapi kiszejárás (*Kisel', kisel', tavo*) dallamával egyezik meg, sőt annak szöveganyagából is merít.

A település központi fekvése, a fővároshoz való közelsége miatt a fennmaradt dallamkincs zöme a legutóbbi évszázadok terméke. Ám kottás fejezetünk első néhány dallama régebbi időkre mutat vissza. Többé-kevésbé a magyarság honfoglalás előtti, ereszkedő pentaton stílusához is kapcsolódnak a *Chod'í kňaz po dvore* és az *Ako holubi lietajú* kezdetű dalok. Az első: ritmusvilágával és hétfokú hangsorával mégis a szlovák népdalok közt találja a legszorosabb rokonságát. Bartók maga is találkozott vele Zólyom és Hont vármegyékben is, sőt, a dallamhoz szokásosan kapcsolódó, Rákoskeresztúron némileg hiányos balladaszöveg teljesebb változatát is feljegyezhetette. A második dallam azonban, kötetlen *parlando* karakterével, pentaton fordulataival dél-dunántúli és alföldi pásztordalok közeli változatának bizonyul, míg további szlovák változatai nem ismertek. Szövege ugyanakkor a régi szlovák népköltészet gyöngyszeme.

A 18. század egyik zenei divatja: a dúr-kvintváltó dallamoké. Ez a szlovák népzenei hagyományban valamivel korábban jelentkezett és – talán kijelenthetjük – jelentősebb szerepet is töltött be, ám utóbb a magyarság körében is megjelent. Jellegetes képviselője e stílusnak a széles körben elterjedt lakodalmi szokásdal: *Strat'ila son partu, zelení veňiec*. A másik ide tartozó dallamunk: *U Karoli tri dubi, tri dubi* pedig funkciója szerint párosító.

A szlovákság és magyarság vitathatatlanul közös zenei kincse: a *Tyukodi-nóta* dallamcsaládja. E különös hangzású dallamvilág gyökere a 17. századig nyúlik vissza. Ám az e körhöz tartozó *Bráňili ti, bráňili ti, že son chudobná* a modern funkciós moll hangnemre jellemző vezetőhangokkal, a *Sed'ela son pod obločkon, šila son* pedig a verbunk és csárdás táncokhoz alkalmazható 4/4-es metrumával és jellegzetes ritmusvilágával már a 19. század zenei jegyeit is magán viseli.

A következő három, Bartók-gyűjtötte ballada rokonságát csakis a szlovákok, morvák, csehek népzenejében találjuk meg. Majd néhány olyan dallam következik a sorban, amelyek szintén nyugati eredetűek, ám – épp a szlovákság közvetítésével – a magyar falvakba is eljutottak. Ilyen a *Gunaras lány* balladája a 18. század végéről, s ilyen a disznótorokon eljátszott temetés-paródia dallama is (lásd a szokásokról szóló fejezetben). Egy kedves, népszerű makaronikus – kétnyelvű – vers: a *Hol voltál, d'e si bou, tento mali juhász* Bartók gyűjtésekor egy dúr jellegű dallammal társult, egy évszázaddal később azonban egy másik, ám hasonló korú, és vele ritmusában tökéletesen azonos, moll hangnemű dallam tartozott hozzá. Érdekes az is, hogy mindkét említett dallam, mindkét náció körében, változatos szöveganyaggal, a legutóbbi időkig népszerű maradt.

A következő dalok nagyjából a 19. század első felében születtek, illetve divatoztak. Némelyikük ma is országszerte ismert, alig variálódott népies műdal, másoknak érdekes és igazán szép helyi változataival találkozhatunk. Jól felismerhető ezek közt azon dallamok csoportja, amelyeknek második dallamsora az elsőhöz viszonyítva két hanggal magasabban jár, vagy éppenséggel két hanggal magasabban megismétlődik. Az ilyen tercváltó dallamok – ahogyan arra már Bartók is rámutatott⁴ – a szlovák népzeneben különösen jellemzőek, ám a magyar népdalok között is több tucat ilyen dallamfajtát ismerünk, s Európa több más népének zenéjében is jól ismert ez a dallamszerkesztési mód. Ilyen például a „halott lakodalma” szokásához köthető *Starela sa moja mať*, vagy a *Tmavo slnko svietí* – amelyet a magyar néphagyomány elsősorban *Bogár Imre balladájához* társít – és a tőle szinte csak szótagszámában különböző leánycsúfoló: *Kerestúrske hrd'ie d'jouke*. A *kisangyalom*-refrénes dalocska népszerűsége a mai napig töretlen: magyarul is megszámlálhatatlan tréfás, illetve alkalmi szöveggel ismert, s jellemző hogy a szlovákok saját hasonló verseik mellett megtartották a magyar refrén-szöveget. Különösen pikáns rákoskeresztúri verse miatt ez a dal – *Išol Jano cez chotár, kisangyalom* – csak a CD-mellékleten szerepel.

A 19. század második felének zenei újdonságai: a magyar népies műdalok sokasága – ezek a polgári és nemesi réteg képviselőinek dalai és dallamai – és a falvaink zeneéletében ekkoriban kibontakozó, úgynevezett új népdalstílus korai darabjai. A népies műdalok a népszínművek és a cigányzenekarok közvetítésével terjedtek el és váltak népszerűvé a történeti Magyarország teljes területén. E – részben nyugati zenei mintára készült – dalok egy nagy csoportja a kor igen kedvelt formai megoldásával él: első dallamsoruk tartalma a második sorban öt hanggal feljebb megismétlődik. Elsősorban az ilyen dallamok elterjedése indította el a magyarországi falvak zenei világának gyökeres megújulását. Találónan nevezi a szlovák zenetudomány ezt a zenei irányzatot *novouhorský štýl*-nek: ez valójában az Uhorsko, azaz a történeti Magyarország csaknem teljes területén, több itt élő nemzetiség – s köztük a legnagyobb mértékben éppen a szlovákság – részvételével felvirágoztatott népzenei stílus. Rákoskeresztúri dalgyűjteményünk ékesen bizonyítja: ez a zenei anyag a két népnek elválaszthatatlanul egységes, közös kincse, bár megfigyelhetjük azt is, hogy a stílus keretein belül egyes zenei jelenségek inkább a magyarok, mások pedig a szlovákok körében váltak kedvelté.

Az említett – kezdősorukat öt hanggal magasabban megismétlő – népies dalok és az ezek átalakulásával, illetve ezek hatására immár a falusi nép körében keletkezett dallamok közt gyakorlatilag lehetetlen választóvonalat húznunk. Gyűjteményünkben ilyenek sok egyéb közt: a *Tá ilovská kasárňa*, s a *Söprik az illei utat* kezdetű dalok. Ez utóbbi magyar katonanóta – amelynek egyébként igen közeli szlovák nyelvű rokona az *Ena maťi sina mala* – adja dalgyűjteményünk egyik értékes gyöngysorát. A dal történetét, jellemző zenei és szövegi változása-

⁴ Lásd Bartók 1999a: 215.; 1999b: 176.

it Bereczky János népzene kutató részletesen feltárta,⁵ s e történetet meggyőzően illusztrálja a Rákoskeresztúron gyűjtött három különböző változat. A dallam létezéséről 1833 óta vannak adatok. Az 1848–49-es szabadságharcban különös népszerűsége tett szert. Bartók 1915-ös rákoskeresztúri gyűjtésekor a lányok épp olyan módon dalolták, ahogyan az – a kottás feljegyzések tanúsága szerint – a 19. században általánosan ismert volt. (Fonográffelvétele a CD-mellékleten meghallgatható.) Az első világháború folyamán azután a dal karaktere és ritmusvilága egyszerre megváltozott. Bereczky János megállapítása szerint ma már csak e későbbi alakjában ismert: pattogós, feszes ritmusban, a harmadik dallamsorban kis bővüléssel, esetenként a szövegnek – bizonyára valamivel még később született – paródiájával. És valóban: a rákoskeresztúri asszonyok többsége ma ezt az új változatot dalolja. Ám igen érdekes, hogy az idősebb Duchony Józsefné Margit néni előadásában még felismerhetjük a régebbi változat bizonyos elemeit is.

Szintén összefonódik azon népies műdalok és népdalok stílusa, amelyeknek második sora különbözik, ám az utolsó sora – csaknem, vagy teljesen változatlanul – ismétli az első sor tartalmát: *Megjött a levél fekete pecséttel, Cez Kerestúr smutná voda pretekáva*, és gyűjteményünknek még jó néhány további dallama. Más népies dalok azután dallamvezetésükben és szerkezetükben is jól érezhetően elütnek az eddig említettektől: *U susedou na rohu, Felszántottam, felszántottam*. Rákoskeresztúron – és mondhatjuk: a szlovák népzeneben általában is – különösen sok olyan népies műdallam maradt használatban a legutóbbi időkig, amelyek a magyarság körében korán kikoptak a divatból: csak régi kottás kiadványokból ismerjük őket. Ennek oka, hogy ezek eredeti magyar szövegeit a szlovákok ritkán dalolták. Helyettük saját ismert népdalverseiket alkalmazták az újonnan divatba jött dallamra, vagy új verseket szerkesztettek hozzájuk. Az ily módon tartalmában, funkciójában is megváltozott dal azután más, esetleg tartósabb szerephez juthatott a szlovák ajkú közösség életében, mint az eredeti változat. Ritkán, de előfordul egy-egy műfordítás: *Porezala son sa, bolí ma*; vagy tréfásan kevert nyelvű változat is: *Sárga uborka, zelení lizd má*.

A 19. század ritmikái újdonsága az ekkor megszületett új stílusú férfi-, illetve páros táncnak: a verbunknak és csárdásnak 4/4-es lüktetése. E táncok énekelhető kísérő dallamaiban – újonnan született dalokban éppúgy, mint már meglevő dalok ritmikájának átalakításával – állandósul nemcsak az említett metrum, hanem a szöveghez alkalmazkodó pontozott ritmus és a dallamsorokat lezáró kétféle ritmusképlet is. Korábban említettünk már egy példát erre, de sok egyéb közt ilyen gyűjteményünkben a *Susedov mlád'ěnc ag ruža*, vagy a *Nyitva van a százados úr ablaka* is. A visszatérő szerkezetű új magyar – azaz *novouhorský* – népdalstílusnak a 19–20. század fordulója körül születő új darabjait pedig immár szinte kizárólag ez a ritmusvilág jellemzi. A stílus ezzel ér el fejlődésének csúcsára. Legteljesebb virágzását talán épp az 1. világháborús katonanóták hatalmas tömege jelenti, ame-

⁵ Bereczky 1998: 172–190.; 2013: 15–16.

lyekből oly sokat őrzött meg a rákoskeresztúriak emlékezete is, de szerelmes és egyéb lírai szövegek is gazdagon termettek a 20. század első évtizedeiben. Az új dalok között – a hatalmas mennyiségű magyar szövegű mellett – Rákoskeresztúron is előfordulnak olyan dallamok, amelyek jellemzően inkább szlovák szöveggel maradtak fenn, illetve nem ritkák a közös használatúak sem. E dalok hosszú sorát kötetünkben a *Doberdónál van egy szomorúfüzfa* nyitja meg. A *Kerek a káposzta, csipkés a levele* pedig a már a legmodernebb új stílusú dallamok mintájára a 20. században született műdal emléke lehet.

A legjellemzőbb, mondhatni: szabályos új stílusú népdalok után gyűjteményünkben három rendhagyó formájú dal következik. Ezekben a főszerepet a Bartóktól „tót ritmus-szűkítésnek”⁶ nevezett jelenség és a háromsorosságot is kedvelő szlovák zenei érzék játssza: azonos terjedelmű szövegsorok kisebb ritmusértékekben, így rövidebb idő alatt hangzanak el, a két említett sor pedig ily módon szorosabban kapcsolódik össze, mint a szokásos, negyedhangnyi szünettel záró népdalsorok. A *Sedí fiáča na zelenom prúte* dallamára maga Bartók is felhívta a figyelmet:⁷ ennek közeli, szabályos négysoros változatát *Kertem alatt / Túl a Tiszán faragnak az ácsok* kezdettel ismerhetjük. S ami a legkedvesebb és legérdekesebb: hogy ez a jelentősen megváltozott szerkezetű forma azután a magyar ajkú lakosság körében is hosszú időn keresztül kedvelt maradt. Bartók a székelyföldi Kibédről említi példáját: *Piros alma leesett a sárba*. A *Prší dážd'ik, mrholí* a szintén igen népszerű *Bazsa Mária libája* ritmus-szűkítéses változata. Ugyanezen jelenséget figyelhetjük meg a *Zrod'ili sa červenie jahodi* kezdetű dalban is.

Kottás fejezetünket két kései műdal-változat zárja. Ezek a magyar zenei emlékezetből szintén csaknem teljesen eltűntek, míg a keresztúri szlovákság a legutóbbi időig különösen kedveli őket: *Ked' son išou okolo háj, Pod oblokon červení orgován*.

Láthattuk: a szokás- és játékdalok mellett Rákoskeresztúron számos – régiesebb és újszerűbb – balladaszöveget és szerelmi dalszöveget őrzött meg a hagyomány. Igen jelentős a katonadalok aránya, és még egy további műfaj enged valódi, élményszerű bepillantást a régi hétköznapiakba: a párosítók, s a többé vagy kevésbé szolidan tréfálkozó-csúfolkodó dalok csoportja. Ezek szintén örömdetesen nagy mennyiségben és változatosságban maradtak ránk, bizonyítékául annak is, hogy Keresztúron a dalok a legutóbbi időig megőrizték hagyományos szerepüket a mindennapokban – ellenére a főváros oly szoros közelségének.

Mivel jelen kötetünkhöz digitális adathordozót is mellékelhetünk, az itt következő kottás fejezetben csak azon dalokat szerepeltetjük, amelyeket jelenlegi ismereteink szerint bátran ajánlhatjuk a következő nemzedékek számára megtanulásra, a település értékes zenei emlékeinek további életben tartására. A CD-korongon azonban minden zenei adat szerepel, amit ma Rákoskeresztúr népzenei hagyományából ismerünk. Vannak köztük hiányos, nyilvánvalóan hibás, vagy különböző okok miatt továbbétetésre kevésbé érdemesnek tűnő dalok és dallamok. Itt sze-

⁶ Lásd Bartók 1990: 78.

⁷ Bartók 1990: 78.

repelnek Bartók szöveg nélküli kottafeljegyzései, és az említett, nyomdafestéket sajnos nem tűrő, pikáns szövegű dalok. Néhány kotta azonban csakis terjedelmi okokból nem került a kötetbe: ilyenek elsősorban a szokásdallamok további szép változatai. A CD-korongon található táblázat minden egyes dallam gyűjtési és zenei adatait, illetve a vele kapcsolatos megjegyzéseket tartalmazza.

Néhány dal és dallam talán a későbbiekben kiegészítést, értelmezést nyer majd, s ezekkel bővíthet azután a rákoskeresztúri hagyományápolásra érdemes zenei anyag, hiszen a kutató- és gyűjtőmunka a terveink szerint nem fejeződik be e kiadvány megjelenetésével.

Bartók fonográffelvételeiből – szintén, reményeink szerint: egyelőre – sajnos csak néhány áll rendelkezésünkre. Örülünk ezeknek, és feltétlenül hallgassuk meg őket! Szép, hiteles élményt nyújtanak Manga János 1967 júliusában készült szokásdal-felvételei is. A legutóbbi esztendő gyűjtéseinek sok jól sikerült hangfelvétele mellett akadnak itt-ott hiányosak, technikailag nem tökéletesek, néhol kissé hamis intonációjúak is. Úgy véljük: mivel nem hanglemezzről, hanem adatokat tartalmazó mellékletről van szó, az előadók iránti tiszteletből, szeretetből, illetve emlékül bátran közzétehetjük ezeket is, hiszen a dalokról készült kottaképek – Leskó-Dely Tercia gondos munkája révén – jól értelmezik a hozzájuk tartozó hangfelvételeket.

A régi gyűjtések régi kottaképeit – Bartókéit és Tóth Mihályéit – is mellékeljük, amennyiben azok rendelkezésünkre álltak a kiadvány szerkesztésekor. A Bartók által gyűjtött szlovák népdalok legtöbbje szerepel a zeneszerző által kiadásra előkészített, ám csak évtizedekkel a halála után megjelent népdalgyűjtemény: a *Slovenské ľudové piesne*⁸ három kötetének valamelyikében. E kötetbeli sorszámokra az egyes dalok jegyzeteiben utalunk. Bartók magyar gyűjtéseivel kapcsolatban az érdeklődő olvasót az úgynevezett Bartók-rend internetes változatának felkeresésére biztatjuk: lásd <http://nepzeneirendek.zti.hu/br>.

A szlovák nyelvjárási népdalszövegek lejegyzési módja nem kis fejtörést okozott a kötet szerzőinek. A megoldások, amelyek mellett döntöttünk, bizonyára vitathatók, ám igyekeztünk azokat egységesen alkalmazni. A Bartók által gyűjtött szlovák dalok szövegét – a szerző iránti tisztelet és a hangfelvételek hiánya okán is – a legtöbb esetben a fentebb említett népdalkiadvány alapján közöljük, csak néhány nyilvánvaló sajtóhibát korrigáltunk. Az újabb gyűjtések lejegyzésében a szlovák nyelvjárási átírási és kiejtés-jelölési szabályokat követtük. A rákoskeresztúri szlovák nyelvhasználat ma erősen visszaszorulóban lévén, az utóbbi évek gyűjtései során elhangzott dalszövegek számos következtelenséget és apróbb-nagyobb tévesztéseket is tartalmaznak. A nyelvtani és tartalmi hibákat – gyakran az énekekkel többször egyeztetve – igyekeztünk korrigálni, s ahol megnyugtató megoldás nem született, arra a jegyzetben hívjuk fel a figyelmet. Adatközlőink kiejtési megoldásait pedig – ahol ez a megértést nem gátolta súlyosan – megtartottuk, nem

⁸ Bartók 1959, 1970, 2007.

igyekeztünk a helyi nyelvhasználat egy korábbi, tisztább állapotát rekonstruálni. Ennek elvégzésére a fejezet szerzői nem vállalkozhattak, ez a feladat a hazai szlovák nyelvjárásokban jártas szakemberre vár. A szlovák dalok visszatánulásához, tanításához is javasoljuk a helyi dialektust jól ismerő személy közreműködését. Hogy az igen változatosan kétnyelvű fejezet kottaképei és dalszöveg-lejegyzései egységesen, könnyen olvashatók legyenek: mindkét nyelv esetében a mai magyar népdalszöveg-lejegyzési szabályok szerint alkalmaztunk írásjeleket, illetve sorkezdő nagybetűket.

Forgassák érdeklődéssel a kottás fejezetet, dalolják örömmel az itt következő dalokat: szívükből kívánjuk!

Hrutka Erzsébet és barátnője. Mútermi fotó, 1930-as évek.
Klemán Józsefné Hrutka Erzsébet tulajdona

Dalgyűjtemény

Chod'í kňaz po dvore

Tempo giusto

Cho - d'í kňaz po dvo - re, Ďiou - ca ša - ti pe - re.

Ho - d'í kňiž - ku na la - vič - ku, K d'iou - ča - fu sa be - re, re.

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of two staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half). The lyrics are: Cho - d'í kňaz po dvo - re, Ďiou - ca ša - ti pe - re. The second staff has a treble clef and a key signature of one flat. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half). The lyrics are: Ho - d'í kňiž - ku na la - vič - ku, K d'iou - ča - fu sa be - re, re. There are first and second endings marked above the final notes of the second staff.

A ja ťebe, d'ieuča,
Ja ťi pokoj ňedán,
Puojd'eš so mňou do svet'lici,
Tan ťa ospovedán.

Farári, farári,
Šetci s'ťe be'ári!
Keď id'eťe cez ten kostol,
Misľ'ťe, že svatí.

A keď ťa ospovedán,
Rozhrešenia ťi dán,
A poton ťi na čižmičke,
Zlatí toľiar ťi dán.

Keď id'e cez kostol,
Ruke hore dvíha,
A keď id'e od oltára,
Na d'ieuča zamihá.

1915. Petrovics Zsuzsi (20é.), Polanszki Juli (18é.)

Dallamvilága, szerkezeti felépítése révén a magyar népdalkincs régi stílusához is kapcsolódik, ritmusa pedig jellegzetes szlovák népdalritmus-képlet. Bartók maga is megtalálta változatait Zólyom és Hont vármegyékben is, az utóbbi helyről a ballada szövegének teljesebb alakját ismerjük. Az utótag (a dallam második fele) variált ismétlése, kétféle befejezéssel, a dallamváltozatokhoz képest egyedi megoldásnak számít.

Lásd SLP II/745b.

Ako holubi lietajú

Poco rubato

A - ko ho - lu - bi lie - ta - jú,

Ked' si pá - ri - ka hl'a - da - jú,

A ja smu - tná le - t'et' mi - sín,

Pá - ri - ka si hl'a - dat' mi - sín.

Tubu, tubu, holub bieli,
 Ver si mi bou frajer verní,
 A teraz ma zanáhávaš,
 Skad'e id'eš, ohováraš.

1915. Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Dallama régi dunántúli és alföldi magyar pásztordalok közeli rokona, szövege a szlovák népköltészet gyöngyszeme.
 Lásd SLP I/277b.

Strařila son partu, zelení veňiec (1)

Tempo giusto

Stra - ři - la son par - tu, ze - le - ní ve - ňiec,
 Naj - šiou mi ho druž - ba, švár - ni mlá - d'e - nec.
 Daj - že mi ho, druž - ba, pek - ňe ťa pro - sín,
 Nak si mo - ju par - tu na hla - ve no - sín.

A ti parta, parta, zlatá perlová,
 Dňeska si ti moja, zajtra družbova.
 A ti družba, družba, pekňe ťa prosín:
 Dajže mi tú partu, rada ju nosín.

1915. ismeretlen idős asszony

A szlovákság körében nagy területen, sőt a magyar nyelvterület középső, északi tájain is jellemző lakodalmi rítusdallam. Kottás feljegyzését már a 17. századi Vietórisz-kéziratból ismerjük. A szokásos kvintváltó forma mellett nem ritka a fele-terjedelmű, transzponált ismétlés nélküli alak, és a következő kottaképen látható, kvart-transzpozíciós változat sem: a mai asszonyok már így ismerik. Lásd SLP II/856d.

Strat'ila son partu, zelení veňiec (2)

Tempo giusto

Stra - ti - la son par - tu, ze - le - ní ve - ňiec,
 Daj - že mi hu, druž - ba, švár - ni mlá - d'e - ňec,
 Daj - že mi hu, druž - ba, pek - ňe t'a pro - sín,
 Le - bo ja tú par - tu ver' ra - da no - sín.

Ag bi si ti partu rada nosila,
 Tag bi si aj družbu pekňe prosila,
 Ale keď ti družbu pekňe ňeprosíš,
 Tak ti aňi partu rada ňenosíš.

Ach, mój milí oťec, moja milá mať,
 Akože ja bud'en cudzín chlapon spať,
 Ňeplačen ja zato, že ma vedú spať,
 Ale zato plačen, že ma budú klat' / brat'.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Lásd az előző, ezzel azonos szövegkezdetű dallam jegyzetét.

U Karoli tri dubi

Len ten jedon ňehrekal, ňehrekal,
Čo tú Katku vipítal, vipítal.

Ňeseme (/ Ved'eme ho) ces cestu, ces cestu,
Do Bakošo ňvestu, ňvestu.

Bakošina (/ Stará kričí), ňi hu sen, ňi hu sen,
Veť tá buďe mrechá sen, mrechá sen.

A ten mladí (/ Jani kričí): Len hu sen, len hu sen,
Veť tá buďe dobrá sen, dobrá sen.

(Postavil hu na smet'i, na smet'i,
Zabila in sto d'et'i, sto d'et'i.)

Zastavil hu do kúta, do kúta,
Zabila in kohúta, kohúta.

Zastavil hu za dvere, za dvere,
Nini, mama, ak smeje, ak smeje.

2015. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954),
(a zárójeles szövegek: Sinkovicsné gyűjteményéből)

Párosító: jegyben járó fiatalok tréfás összeéneklése fonóban, vagy egyéb alkalmakkor, mindig a megfelelő nevek használatával. A dallam rokonsága az előző, lakodalmi szokásdallamhoz hasonlóan viselkedik: a leggyakrabban dúr-kvintváltó, ereszkedő, kétrészes forma, de – mint ez esetben is – az egyik fele önállóan is szerepelhet. Rákoskeresztúron régóta divatban lehet: Bartók dalosai is tudták, az ő előadásuk kottaképét a CD-n közöljük.

Bráňili ťi, bráňili ťi, že son chudobná

Tempo giusto

Brá - ňi - li ťi, brá - ňi - li ťi, že son chu - dob - ná,

Hl'a - daj si ti, mój naj - mil - ší, čo ťe - be rov - ná,

Hl'a - daj si, hl'a - daj, a mŕe, smut - nej po - koj daj,

Len mŕa eš - ťe na - os - ta - tok tan - cu - vad' vo - laj!

A tá tvoja ňeščasná mať, čo nám bráňila,
 Mezi dvoma srd'iečkami ňezbroj robila.
 Bog daj, ňemala, aňi v noci, aňi dňa,
 Že bi bola ten trápeňi, čo son teraz ja!

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A 17. századi zenei világban gyökerező Tyukodi-dallamcsaládnak ez a tagja a Pest környéki szlovák településeken igen kedvelt. Ismert magyar dallamrokona többek közt a *Kecskemét is kiállítja nyalka verbunkját*. Szövegének utolsó két sora nyelvtanilag, jelentésstanilag nem tökéletes.

Sed'ela son pod obločkon, šila son

Tempo giusto

Se - d'ela son pod ob - loč - kon, ši - la son,
 Ča - ka - la son si fra - je - ra, ňe - pri - šol,
 Bol bi pri - šol, a - le mu je d'e - l'a - ko,
 Ňe - mô - že - me scho - vá - rať sa ňi - ja - ko.

Počkaj'te vi, susedouci, počkaj'te,
 Prečo vi mňa za ňvestu nekce'te?
 Nepôd'en sa z vašín sinon shovárad',
 Ratčej bud'en za krajšíma pozerad'.

Ked' mi ona tie dvere otvárala,
 Aj mi ona žalostne poviedala:
 Vieš ti, milí, čo si ti mi sľuboval,
 Ked' si ma ti za frajerku pituval.

Ňeminula tá sobota, aňi d'en,
 Prišol milí, zabuchotal na dvere,
 Otvor, milá, duša moja, tie dvere,
 Rospukne sa moje srce za tvoje!

Tak si vravel, že mňa vezneš na jesen,
 Kodi padne rovní / drobní líščok s
 čerešne,
 Už aj spadol, už aj leží na zemi,
 Prečo si ma nevzal, Gomboš, povedz mi!

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Az előzőhöz hasonlóan 17. századi gyökerű dallam, ám ritmusvilága, 4/4-es metrumba a 19. század táncaihoz: a csárdáshoz és verbunkhoz köti.

Prileteli tri holubi

Parlando

Pri - le - te - li tri ho - lu- bi,
Pri - le - te - li tri ho - lu - bi,
Ro - vno mi - lej do ko - mo - ri.

V tej komore s'ena biela,
A v tej s'ene ruža čierna.

A v tej ruži milí leží,
Čo mu ona hláuku drží.

Kúpin ťi ja prst'eu zlatí,
Čo koštuvau tristo zlatí.

Načo mi je prst'en zlatí,
Čo koštuvau tristo zlatí.

1915. Burger Zsuzsi (16é.)

Régi ballada, szerteágazó szlovák és morva rokonsággal.
Lásd SLP I/275b.

Vezí sa Jaňík na koňi

Tempo giusto

Ve - zí sa Ja - ňík na ko - ňi,
Ve - zí sa Ja - ňík na ko - ňi,
Že je do voj - ni, že je do voj - ni ňie sú - ci.

Povedzťe mojej maťeri,
Nag ma ňečaká g večeri.

Ani na zajtra g obedu,
Lebo ma na šiben povedú.

Povedzťe mojej frajerki
Nag mi ušije košelki.

Enu len takú bielenú,
A druhú takú ružavú.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.)

Régi ballada. Szövegének és dallamának egyaránt szerteágazó szlovák és morva rokonsága ismert.
Lásd SLP II/592b/5.

Bolo jenno d'ieuča

Tempo giusto

Bo - lo jen - no d'ieu - ča v o - sem - nác - tom l'e - t'e,
Kce - lo o - no ve - d'et' o jej mla - don ve - ku:
Jaj, ma - mič - ka, no - že už,
Kcen ja ve - d'et', čo je muž.

Jaj, céruška moja, nevidaj sa eš'te,
Šetci ľuďia vravia, že si mladá eš'te;
Že takovie panni mrú,
Čo sa mladie vidajú.

Ach, céruška moja, mi to urobíme,
Tvoju post'iel'očku do izbičky dáme;
Ňebudú ťi búchavať,
Ňebudeš sa ľakávať.

Jaj, mamička moja, nemuožen strávať,
Chodia mi mláďenci na oblok búchavať;
Na oblok mi búchajú,
Pokoja mi nedajú.

Jaj mamička moja, nemuože to biťi,
Do tej post'iel'očky musí šuhaj príťi;
De ma, to ma pochitá,
To je radosť veliká.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (16é.)

Dallama is, szövege is viszonylag régies, mégis: ez a – szerelemre vágó leányról szóló – dal Bartók gyűjtései idején nagy területen divatban volt.
Lásd SLP II/819a/3.

Isten jó nap, bíró gazda

Poco parlando

The musical score is written on two staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is 'Poco parlando'. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes.

Is - ten jó nap, bí - ró gaz - da, Kel - med há - zá - ba!

Ho - zott Is - ten, szép I - lon - ka, Az én há - zam - ba!
Mé' sírsz, mé' sírsz, szép I - lon - ka, Az én há - zam - ba?

Én elhajtám ludaimat Szép zöld pázsitra,
Odajött a bíró fia, Ludam elhajtá,
Agyonüté bíró fia / kelmed fia Szép gúnáromat.

Ne sírj, ne sírj, szép Ilona, Szép gúnárodér',
Megfizetem szép gúnárod, Mondd csak, mennyit ér!

A fejéér', szép fejéér' Egy aranyalmát,
Benne lévő két szeméér' Két égő gyertyát.

Minden legkisebb tolláér' Egy-egy aranyat,
Hátul legyező farkáér' Arany legyezőt.

A májáér', a zuzáér' Arany pántlikát,
A lábáér', két szárnyáér' Arany trombitát.

Számtalan sok kívánsága Szép Ilonának,
Akasztófán helye tehát Bíró fiának.

Akasztófa olyan legyen, Mint kinyílt rózsza,
Két karomnak két karfája Akasztófája!

2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

A 18. században született magyar balladaszerű darab. A felvételen hallható előadás kissé bizonytalan.

Hol voltál, d'e si bou

Tempo giusto

Hol vol - tál, d'e si bou, Ten - to ma - li ju - hász?

Mér nem jöt - tél te Fče - ra ve - čer u nás?

Ha eljöttél volna
Fčera do kostola,
Megláttad volna,
Aká son ťi bola.

Ültettem ibolyát,
Rozmaring mi višou,
Özvegyembert vártam,
Mládeňec mi prišou.

1915. Zsichla Rozi (17é.)

Folklorizálódott, a szlovákok és magyarok körében egyaránt számos változatban ismert műdallam. A magyar környezetben élő szlovákok kedvelt szöveg-játékai: az ún. makaronikus, azaz kétnyelvű dalszövegek. Rákoskeresztúron két ilyen dalocska is fennmaradt. A *Hol voltál, d'e si bou* kezdetű hasonló ritmusú, különböző dallamokkal ismerjük, lásd a következő kottát is. Lásd SLP I/159a.

Hol jártál, kd'e si bol

Tempo giusto

Hol jár - tál, d'e si bol, Tè fe - ke - te ju - hász,
Mi - ért is nem vol - tál, Fče - ra ve - čer u náz?

Ha eljöttél volna
Čera do kostola,
Megláthattad volna,
Aká son t'i bola.

Rozmarínt ültettem,
Tulipán mi višó,
Özvegyembert vártam,
Mlád'neďz mi prisó.

2012. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934),
Maródi Jánosné Binszki Ilona (1933),
Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Lásd az előző dallam jegyzetét: a kétnyelvű dalocska máig népszerű, bár egy másik dallamhoz kapcsolódik, amely egyébként a magyarok és a szlovákok által is igen sokféle más szöveggel is, széles körben ismert. Három hangfelvétel is tartozik hozzá a CD-mellékleten.

Ja to urobín

Tempo giusto

Ja to u - ro - bín, Ja sa o - že - ňín,

var. 1.

var. 2.

Že-nu po-šl'em do ro-bo - ti, Ja si po-l'e - žín, Ja si po-l'e - žín.

1915. Burger Zsuzsi (16é.)

A dalocskának a legényről, aki házasodni készül, hogy aztán az asszonyt küldje dolgozni maga helyett is, magyar változatai is vannak, más dallamokkal. Burger Zsuzsi dalának pedig szlovák, morva és cseh változatairól számol be Bartók. Sajnos nem tudjuk: az itt is látható dallamváltozatok milyen szövegekhez kapcsolódtak; talán léteztek további versszakok is. A későbbi gyűjtések adatközlői már nem emlékeztek erre.

Lásd SLP III/1470.

Mala som frajera hoďinára

Tempo giusto

Ma - la som fra - je - ra ho - d'i - ná - ra,
 Ca - piu sa do vo - di, do Du - na - ja,
 Chi - taj - te ho, la - paj - te ho,
 Naj - d'e - te ve - l'a ho - d'in - ke v ňe - ho.

1915. ismeretlen idős asszonyok

A szlovákok és magyarok körében egyaránt régóta és máig ismert népies műdal: *A Tisza, a Duna zavarodik*. Ugyanez a helyzet a *Megy a gőzös, megy a gőzös Kanizsára* dallamával, amelynek rákoskeresztúri szövege oly mértékben vaskos, hogy kottaképe csak a CD-n kaphatott helyet. Lásd SEP II/504e.

Už je d'iovča, už je naše

Tempo giusto

U - že d'jou - ča, u - že na - še,

Na - pi - me sa s pl - nej fl'a - še,

Šej, u - že d'jou - ča, u - že na - še,

Na - pi - me sa s pl - nej fl'a - še.

Ale mi váz oklamali,
 Že zme vám mi d'jouča vzali,
 Šej, uže d'jouča, uže naše,
 Napime sa s plnej fl'aše.

2015. rákoskeresztúri asszonyok

A szlovákság körében nagy területen jellemző lakodalmi rítusdallam: amikor az ifjú asszony megérkezik a férje családjának házához. (A Magyar Állami Népi Együttes nevezetes *Ecseri lakodalmas*ában magyar nyelven, Volly István műfordításában szerepel, ám ez a dal magyar szöveggel hagyományosan sosem volt használatban.) Általában hosszabb szöveganyagának folytatása itt sajnos hiányzik.

Starela sa moja mať

Tempo giusto

Sta - re - la sa mo - ja mať, Ďe - ja bu - d'en svad - bu mať,
Ke - res - túr - skom cin - to - ri - ňe, Tam mňa bu - d'e ban - da hrať.

Tá hrobárska motika,
To mi buďe muzika,
A ten pán Boh najmilejší,
To mi buďe starejší.

A na ňebe hviezd'ičke,
To mi budú družičke,
A na ňebe and'elovia,
To mi budú družbovia.

2015. rákoskeresztúri asszonyok

A balladaszerű szöveg – ballada-töredék – „a halott lakodalmával”, azaz fiatalon elhunyt leányok, legények temetési szokásaival áll összefüggésben. A Pest környéki szlovákság körében több településen is emlékeztek még rá.

Tmavo slnko svieťí

Tempo giusto

Tma - vo sln - ko svie - ťí, Jas - ňie hviez - di hra - jú;

A tá mo - ja naj - mi - l'ej - šia Sa - ma priš - la za mnou.

Prišla do kasárni,
Stála ku posteli.
Stávaj, milí, stávaj hore,
Ja son prišla k t'ebe!

Ja hore nestaňem,
Hlavička ma boľí.
Ak si ko mňa spravodlivá,
Zaviaž mi hu, milá!

Milá nemeškala,
Hlavu zaviazala
Od ňeho sa odvrátila,
Žalostne plakala.

Ňeplač, ňenariekaj,
Ňemáš čo plakávať:
Mohla si ti tedi plakať,
Keď son t'a mau sklamať.

Keď som t'a mau sklamať,
Ňemala si sa dať
Mohla si ti dobre ved'ieť,
Že ja bud'em vojak.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

Dallama a magyarság körében Bogár Imre 19. századi balladájához kapcsolódva vált igen népszerűvé, de számos szlovák változata is ismert. Szinte csak a szövegsorok szótagszámában különbözik tőle a *Kerestúrske hrd'ie d'jouke* kezdetű dal.

Lásd SEP III/1119a/2.

Kerestúrske hrdie d'jouke

Tempo giusto

Ke - res - túr - ske hr - d'ie d'jou - ke,
pe - kné

Tie sa no - sia, a - ko gróf - ke,

E - na dru - hej sa spi - tu - jú,

Ke - rá f čon sa u - mí - va - jú.

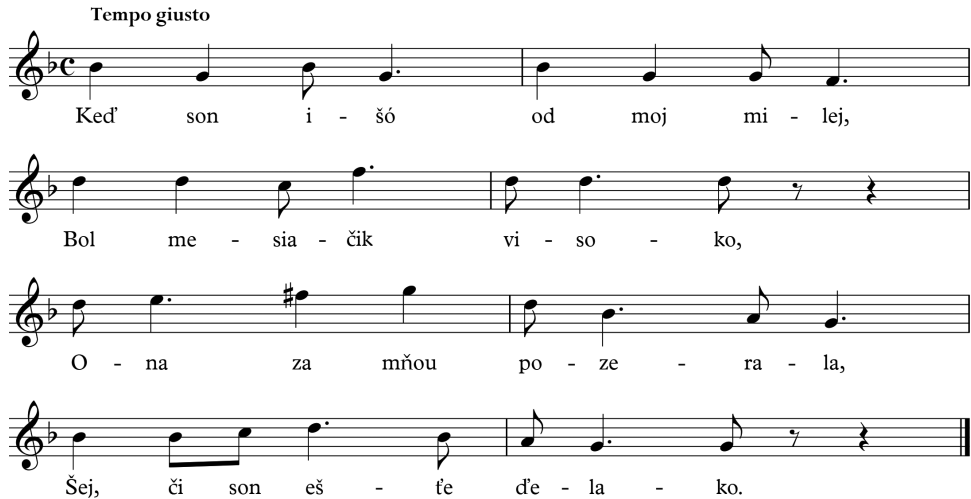
A tá prvá / Ďetvanová v bielon viňe,
A tá druhá / Seňanová v rozmaríne,
A tá tretia / Kalinová zo smotanou,
Že bi frajer chod'il za ňou.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

„A keresztúri büszke leányokról” szóló versbe – a párosító dalokhoz hasonló módon – konkrét személyek neveit illesztették be. Az itt közölt nevek Sinkovicsné írásából származnak, 1958-ból. Nála a szöveg műfordítása is szerepel, ám ezt a dalt valójában csakis szlovákul dalolták. Dallama érdekes, közeli rokonságban áll a kötetünkben előtte álló, *Tmavo slnko svieti* kezdetű dallal: attól tulajdonképpen csak szövegsorainak szótagszámban tér el.

Ked' son išol od moj milej

Tempo giusto

Ked' son i - šo od moj mi - lej,
 Bol me - sia - čik vi - so - ko,
 O - na za mňou po - ze - ra - la,
 Šej, či son eš - ťe d'e - la - ko.

A ket' son bol na polcest'e,
 Ona za mňou volala.
 Vráť sa, milí, holub siví,
 Prenocuj tu bálen do rána!

A on sa jej vihováral,
 Že son tu aj s koňičkon,
 A ona si uťierala,
 Šej, čierne oči z ručníčkon.

Čierne oči viplakaťie,
 Šecke skrvó zaliat'ie,
 Čo plakali voňe, v noci,
 Šej, že sa one sklamaťie.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A szlovákság körében széles körben ismert népdalvers a legkülönbözőbb, régebbi és újabb dallamokkal társul. Itt egy olyannal, amely az első sorához viszonyítva a második sorban terccel magasabban mozgó dalok népes rokonságához tartozik. Szövegének első sorában a *moj* helyett helyesen *mejnek* kellene szerepelnie.

Zasaďil son tri stromčoke borovie

Tempo giusto

Za - sa - ďil son tri strom - čo - ke bo - ro - vie,
A to bo - li mo - jej mi - lej vo dvo - re.
Ak sa prí - mu, bu - d'es, mi - lá, šťa - sl'i - vá,
U - ve - rín ťi, že si pan - na po - cťi - vá.

Už ten edon stron boroví viskína,
Sama si si, moja milá, príčina;
Sama si si, ňech ťi Pán Boh zaplatí,
Kín sa naša verná láska ňevráti.

Už sa naša verná láska zrušila,
Už sa ťebe krajšia d'ieuuka spáčila;
A keď sa ti zapáčila, vezňi si,
A keď sa ti zle poved'ie, zmisl'i si!

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

Bartók népdalgyűjteményének 2007-ben megjelent harmadik kötetében az első dallamsor egy oktávval magasabban fekszik. A dallam változatainak és Bartók elsődleges gyűjtési jegyzeteinek ismeretében ezt a változtatást nem követtük. A dallam megtanulását, előadását az itt látható módon javasoljuk.

Lásd SEP III/1097.

Ešće raz okolo príd'en

Poco parlando

Eš - t'e raz o - ko - lo prí - d'en,
 Eš - t'e raz vás pro - sid' bu - d'en,
 Jaj, ma - mič - ka, mam - ko má, Pro - sin váz ja pre Bo - ha,
 Daj - t'e mi tú va - šu d'jou - ku!

A keď mi hu aj ňedáťe,
 Vimaluvať si hu dajťe,
 Nado dvore na hradu, že je ona preklatá
 Od samiho regementu.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Dallama és szövege alapján szerint egyaránt a kevésbé meggyökeresedett népies műdalok közé tartozik, ez idő szerint változatait sem ismerjük.

Stará baba ako žaba

Tempo giusto

Sta - rá ba - ba a - ko ža - ba,

Ej, a - ko ža - ba ze - l'e - ná,

A d'ieu - ča je a - ko ru - ža,

Ej, a - ko ru - ža čer - ve - ná.

Starej babe dajťe hrabl'e
 Ej, abi s ňima hrabala,
 A d'ieučat'u dajťe muža,
 Ej, abi sa s ňím ihrala!

1915. ismeretlen asszony (30é.)

Közelebbi és távolabbi rokonságát a szlovák nyelvterület más, akár távolabbi részein – pl. Liptóban – is megtaláljuk.
 Lásd SEP III/1151.

Kalvínčania, čo robíte

Tempo giusto

Kal - vín - ča - nia, čo ro - bí - ťe, trin - dži - rin - dži rom,

Kal - vín - ča - nia, čo ro - bí - ťe,

Čo si lú - ku ňe - zo - re - ťe, trin - dži - rin - dži rom.

Zorel si ja polovicu, trindži-rindži rom,
 Zorel si ja polovicu,
 Sad'eli sme bažaličku, trindži-rindži rom.

Bažalička pekná višla, trindži-rindži rom,
 Bažalička pekná višla,
 Moja milá za mňou prišla, trindži-rindži rom.

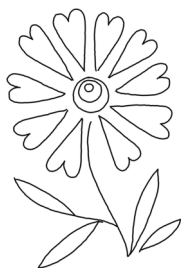
Prišla ona do mašťaľi, trindži-rindži rom,
 Prišla ona do mašťaľi,
 Medzi š'iri švárne voli, trindži-rindži rom.

Vole sa jej naľakali, trindži-rindži rom,
 Vole sa jej naľakali,
 Moju milú pošmátlali, trindži-rindži rom.

Chojťeže jej pre doktora, trindži-rindži rom,
Chojťe, že jej pre doktora,
Doktor vraví, že pre babu, trindži-rindži rom.

Baba skočí bahla na pec, trindži-rindži rom,
Baba skočí bahla na pec,
Chvalabohu už je chlapec, trindži-rindži rom.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

1875-ből ismert népies műdal: *Kimentem én a szőlőbe, úgyis tudja kend. A Stará baba ako žaba* kezdetű dalhoz hasonlóan a dūr-kvartszext hármashangzatra épül. Formája különleges: refrénes.

Mama, vidán sa ja, vidán

Tempo giusto

Ma - ma, vi - dán sa ja, vi - dán,

Pri - de pre mňa e - don ci - gán,

Ni son ťa ja za - to vi - cho - va - la,

Šej, že bi son ťa ja za ci - gá - ňa da - la.

Mama, veď je cigán pekni,
 Lebo ten má čierne oči,
 Čierne oči, kučeravie vlasi,
 Šej, mama moja, mňa sa cigán páci.

2014. rákoskeresztúri asszonyok

Közel és távol, magyaroknál és szlovákoknál egyaránt máig népszerű táncdallam. Szövege, több változatban, a környékbeli szlovákok körében különösen kedvelt.

Tá ilovská kasárňa

Tempo giusto

Tá i - lo - vská ka - sár - ňa Šec - ka s pie - rou po - kri - ta,
V ňej bi - va - jú tí žan - dá - ri, Vo - jan - ski o - fi - cie - ri.

1915. Burger Zsuzsi (16é.)

Magyarok és szlovákok körében egyaránt igen kedvelt, számos változatban élő dallamfajta. Rákoskeresztúrról sajnos csak egyetlen versszakkal ismerjük. A szlovák változatok témája az anya, aki a háborúba vonult egyetlen fiát keresi a kaszárnnyában.
Lásd SLP III/1214b/3.

Söprik az üllei utat

Tempo giusto

Söp - rik az ül - le - i u - tat,
 Ma - sí - roz - nak a reg - ru - ták,
 Ti - zen - hat esz - ten - dős bar - na kis - lány, bar - na kis - lány,
 Sé - tál a re - ge - ment u - tán.

Kérdi tőle az kapitány,
 Hova sétálsz / hova, hova, barna kislány?
 Mit kérdezi, sejt, haj, az kapitány, az kapitány?
 Megyek a szeretőm után.

A szeretőm be van zárva,
 Az üllei kaszárnyába,
 Üllei kaszárnya lyukadjon ki, lyukadjon ki,
 Te meg, babám, szabadulj ki!

Szabadulnék, de nem lehet
 Jaj, de gyászos ez az élet,
 ...

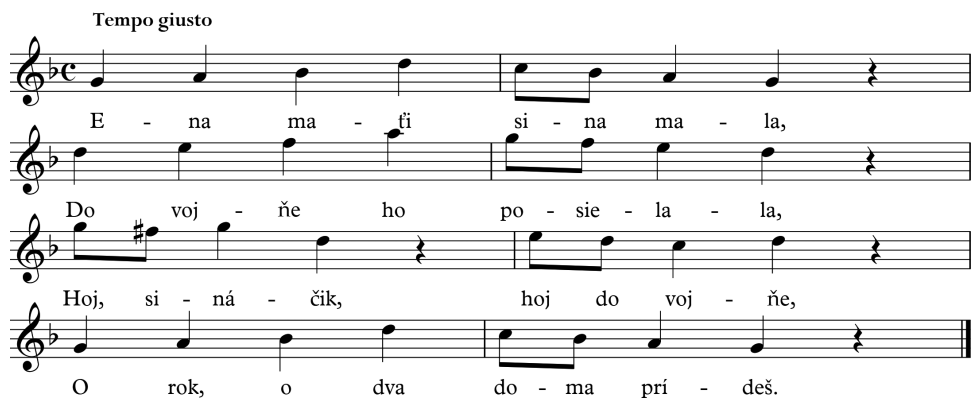
1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

A népszerű katonanóta hosszú és érdekes történetét lásd a rákoskeresztúri dalokról szóló fejezetben. További két változatát, hasonló szövegkezdettel, illetve közeli dallamrokonát *Ena mat'i sina mala* kezddel: lásd a kötetben, illetve a CD kottás és hangzó gyűjteményében.

A szöveg folytatását az énekesek nem tudták. Ám nagy örömünkre – néhány másik mellett – meghallgathatjuk ennek a dalnak a Bartók által készített fonográffelvételét is. Azon az első két vers hallható.

Ena maŕi sina mala

Tempo giusto

E - na ma - ŕi si - na ma - la,
Do voj - ňe ho po - sie - la - la,
Hoj, si - ná - čik, hoj do voj - ňe,
O rok, o dva do - ma pri - deš.

Roke aj dva už minuli,
Mójho sina tam nahali.
Ofejcári, veľkí páni,
Ďe s' e mi mój sina dali?

Mi zme ŕi ho ňeprepili,
A na kartu ňeprehrali,
Tan ŕi leží šírom poli,
Hlafku ŕi má na kameňi.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Közeli rokona a *Söprök az üllei utat* kezdetű népszerű magyar katonanótának, amelynek hosszú és izgalmas történetét lásd a rákoskeresztúri dalokról szóló fejezetben. A második versszakban: *roke* helyett *roček*; *mi mój* helyett *mójho* a helyes szövegalak.

Megjött a levél fekete pecséttel

Tempo giusto

Meg - jött a le - vél fe - ke - te pe - csét - tel,
 Meg - jött a musz - ka száz - e - zer le - gény - nyel,
 Száz - e - zer á - gyu - val áll a harc me - ze - jén,
 Így hát, jó a - nyám, el - ma - sí - ro - zok én.

Fújják, fújják már, fújják a riadót,
 Sok magyar gyermeknek előre (j) indulót,
 Kezét vagy lábát a golyó ellövi,
 Szegény meg sem hal, máris eltemetik.

Sírhat-ríhat már az az édesanya,
 Kinek a fiát viszik háborúba,
 Kezét, vagy lábát a golyó ellövi,
 Szegény meg sem hal, máris eltemetik.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

A dal történetét Bereczky János népzenekutató tárta fel részletesen. A dallamról legkorábban az 1866-os porosz háború idejéből tudunk. Az itt megjelenő, első világháborús szöveget – *Megjött a levél fekete pecséttel* – éppen Rákoskeresztúron és Isaszegen jegyezték fel a legkorábban. Két versszakát fonográffelvételről meghallgathatjuk; az előadás élménye mellett érdemes figyelni az apró változatokra is, amelyeket Bartók eredeti kottaképen lejegyezve is láthatunk. Közeli rokona a következő dal: *V tej Pešt'i dva dubi*.

V tej Pešti dva dubi

Tempo giusto

V tej Peš - ti dva du - bi, tan sa mi ňe - l'ú - bi,
 V tej Pes - ti dva du - bi, tan sa mi ňe - l'ú - bi,
 V Ke - re - stú - re tre - ťí, v Ke - re - stú - re tre - ťí,
 V Ke - re - stú - re tre - ťí, tan mi sr - ce l'e - ťí.

Dal'i ma, dal'i ma, mohl'i ma ňedávať,
 Dal'i ma, dal'i ma, mohl'i ma ňedávať,
 Mohl'i dobre ved'ieť, mohl'i dobre ved'ieť,
 Mohl'i dobre ved'ieť, že buď'en plakávať.

1915. Petrovics Zsuzsi (20é.), Polanszki Juli (18é.)

A Megjött a levél fekete pecséttel közeli változata. Tizenkétszótagú dallamsoraira – régies módon – hatszótagú, régi népdalverseket alkalmaznak, különböző beosztású ismétlésekkel. A szerelmi témájú versek mellett itt is találkozunk 19. századi katonaszövegekkel. A szlovák nyelvterületen, továbbá a csehek és morvák körében is széles körben ismert.

Lásd SLP III/1332a.

Cez Kerestúr smutná voda pretekáva

Tempo giusto

Ces Ke - res - túr smut - ná vo - da pre - te - ká - va,
 A to šec - ko, že ma mi - lí za - na - há - va,
 Za - na - há - va, za - na - há - va, už ma ňe - chce,
 od vel' - kí - ho žia - l'u sa mi sre - ce puk - ňe.

Jaj, Bože moj, čo son si ja porobila,
 Za jedného son si šeckých opustila,
 Opustila, opustila, čag ja to vien,
 Že ma milí zahanáva, ňebanujen.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Magyar versei:

Cserfa, bükkfa, mandulafa most virágzik,
 Az én kedves kisangyalom mással játszik.
 Játsszál, kedves kisangyalom, én nem bánom,
 Csak a reád rakott csókjaim sajnálom!

Kiskertünkben kinyílt már a gyöngyvirág,
 Szerettelek, de nem tudta ez a világ.
 De már mostan elmondhatod fünek-fának,
 Szerettelek, csak ne mondd a jó anyádnak!

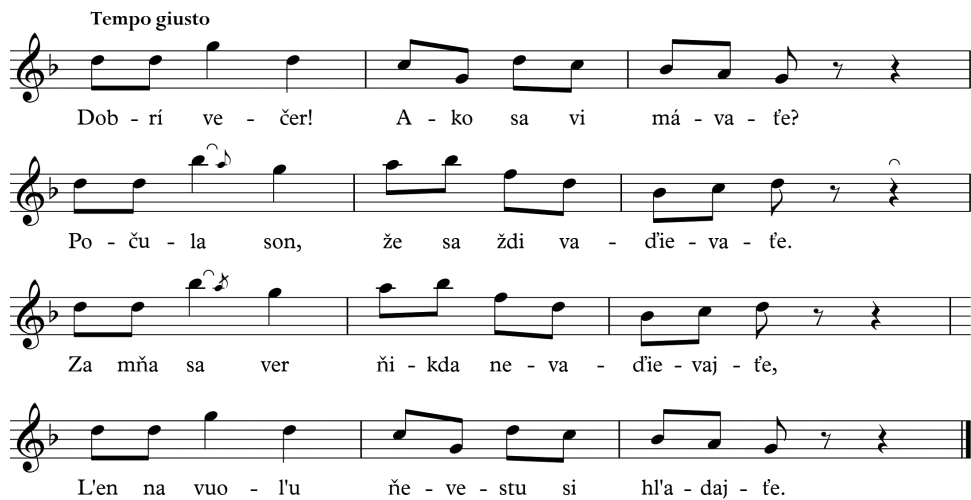
2015. rákoskeresztúri asszonyok

Az első szövegsorban – számos más szlovák népdalvers tanúsága szerint – eredetileg *mutná voda*, azaz piszkos, zavaros víz szerepel; e kifejezés használatát javasoljuk a dal visszatanulásakor!

A környékbeli szlovákok – kis változatokkal – megőrizték Szentirmay Elemér 1880 körül szerzett népies dalának – *Gyászba borult az életem temiatad* – eredeti dallamát, míg a környező magyarság némi egyszerűsítéssel, az új stílusú népdalok mintájára, összesen két különböző dallamsorból – ABBA – építette fel a maga legnépszerűbb változatát. A Pest környéki szlovák falvakban és a Galga menti magyarok körében egyaránt az egyik leggyakrabban felhangzó mars-kísérődallam.

Dobří večer

Tempo giusto

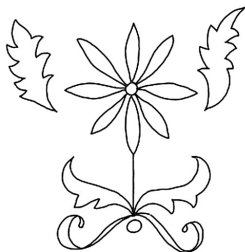
Dob - ri ve - čer! A - ko sa vi má - va - ře?

Po - ču - la son, že sa ždi va - d'ie - va - ře.

Za mňa sa ver ňi - kda ne - va - d'ie - vaj - ře,

L'en na vuo - l'u ňe - ve - stu si hl'a - daj - ře.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Pešťianska kasárňa, širokí dvor

Tempo giusto

Peš - ťian - ska ka - sár - ňa, ši - ro - kí dvor,

Po ňej sa pre - chá - dza fra - je - rík moj.

Po ňej sa pre - chá - dza, hor - ko ťaž - ko pla - če,

Že sa tá ka - sár - ňa len tak tra - sie.

Frajerík moj dobrí, zlatí poklad,
Muožeš si ručičke ko mňa poklást'.
Poklas, poboskávaj mé červenie líčka,
Veď sme sa ľúbili od malička!

A ja vás ňenachán, ja son mladí,
Ňezaplače za mnou v svete žiadni.
Ňezaplače apa, ňezaplače mama,
Ale budú plakať tri diovčatká.

Muzika, mi zahraj pekní čardáš!
Prvého októbra rukovať mán.
Kerestúrske d'iovke, moje frajerôčke,
Už vás zanachávan za tri ruočke.

Ena buďe plakať, že son jej brat,
Druhá bude plakať, že hu mán brat'
A tá tretia plače, lebo tá aj misí,
Lebo tá odo mňa prsten nosí.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Országsszerte, magyarok és szlovákok körében egyaránt közkedvelt, folklorizálódott népies műdal. Simonffy Kálmán szerzeménye, az 1860-as évekből. Szerelmes vagy katona-, regrutaszövegek kapcsolódnak hozzá.

Lásd SLP III/1244a/3.

Porezala son sa, bolí ma

Tempo giusto

Po - re - za - la son sa, bo - lí ma,

Cit - ró - no - ví líš - čog, za - hoj ma,

Cit - ró - no - ví líš - čog, za - hoj ma,

A - le, naj - mi - lej - ší, bos - kaj ma!

Elvágтам az ujjam, jaj, de fáj,
 Fügefalevelet raktam rá,
 Fügefa levele, gyógyíts meg,
 Te meg, kisangyalom, csókolj meg!

2012. rákoskeresztúri asszonyok

Különösen népszerűvé lett népies műdal a 19. század középső harmadából: *Ezt a kerek erdőt járom én*. A környékbeli szlovákok az *Elvágтам az ujjam, jaj, de fáj* kezdetű versszakot előbb annak szlovák műfordításában, majd magyarul, egymás után szokták dalolni. Máig a legnépszerűbb dallamok egyike. A 4. szövegsorban eredetileg – és jelentéstanilag helyesebben – *A ti, najmilejší* szerepel.

Za horou, za vodou, za voďičkou

Tempo giusto

Za ho - rou, za vo - dou, za vo - dĭ - čkou

Hra - la sa má mi - lá s ho - lu - ben - kou,

Hra - la sa má mi - lá s čier - nim or - lom,

O - žeň sa, šu - haj - ko, s Pá - nom Bo - hom.

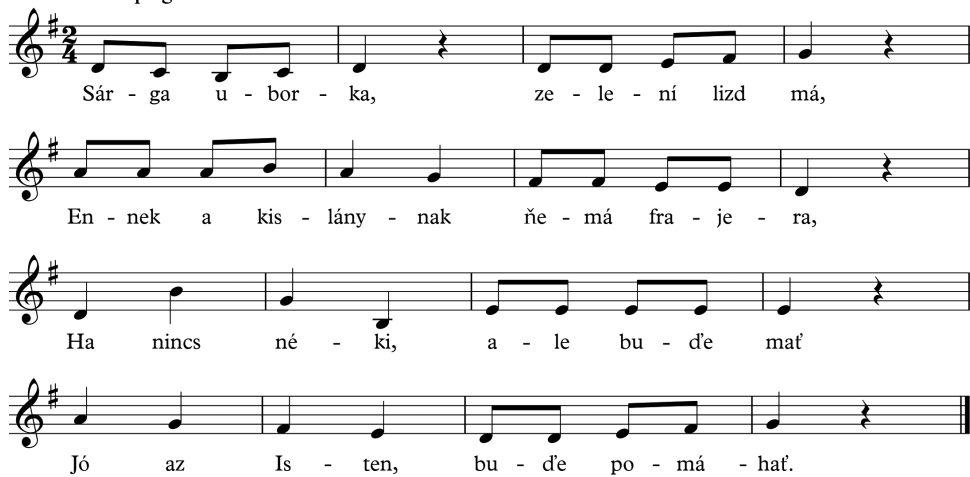
1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Darázs Miska prímás szerzeményének – *Érik a, érik a búzakalász* – dallamára Bartók énekesei egy szélesebb körben ismert balladaszerű népdalszöveget alkalmaztak (sajnos annak csak egyetlen versszakát). Ez a népdalszöveg másutt általában más dallamokkal társul, a dallam pedig más népdalszövegekkel.

Lásd SLP III/1256a/1.

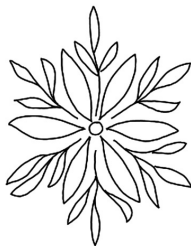
Sárga uborka, zelení lizd má

Tempo giusto

Sár - ga u - bor - ka, ze - le - ní lizd má,
En - nek a kis - lány - nak ňe - má fra - je - ra,
Ha nincs né - ki, a - le bu - d'e mať
Jó az Is - ten, bu - d'e po - má - hať.

2012. rákoskeresztúri asszonyok

Az 1870-es években született népies műdal tréfás makaronikus – azaz kevert nyelvű – változata.

Ožeň sa, milí, vezňi mňa

Tempo giusto

O - žeň sa, mi - lí, vez - ňi mňa,
 Bu - d'en ťi dob - rá gaz - d'i - na,
 Bu - d'en čas stá - vad', o - pat - ru - vá - vad',
 Bu - d'en ťi dob - rá gaz - d'i - na.

Oženil son sa, vzav son ju,
 Mala son ja dobrú gazďinu,
 Sviňe kvičali, kravi ručali,
 A jej sa sňíva f post'eli.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Az egri ménés mind szürke kezdetű népies dal 1890-ben, a *Fityfiritty* című népszínműben hangzott fel először, onnan jutott azután sok évtizeden át tartó országos népszerűsége. A környéken szokásos szlovák szövege a gondatlan, rossz asszonyt csúfolja.

Susedov mláďeňec ag ruža

Tempo giusto

Su - se - dov mlá - d'ě - ňec ag ru - ža,
 Ke - bi mi ho da - l'i za mu - ža,
 A - ňi bi mu ro - biť ňe - da - la,
 L'en bi ho za krá - su dr - ža - la.

Ňekaš'i, Jaňíček, ňekaš'i,
 Abi ťa tu pri mne ňenajš'i.
 Lebo ak ťa tu pri mne nájdu,
 Veznú ťi koňička aj šabl'u.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

Ismeretlen eredetű, máig igen népszerű népies műdal, csárdás-zene. Míg a magyarság körében általában ugyanazon egyetlen verssel ismeretes, a szlovákok számos különböző, régebbi és újabb népdal-versszakot társítottak hozzá. Jellemző, hogy Bartók énekeseinek szövegei közül száz esztendő elmúltával csak az egyik maradt fenn, az sem kezdő versként. (A jelenlegi változatot Völgyesi Sándorné előadásában lásd a CD-n.)

Lásd SLP II/1132b.

Otpísal král' seliakon

Tempo giusto

Ot - pí - sal král' se - lia - kon,
 Že bi pos - la - li vo - já - kon,
 Ňe - mám vo - já - ka, len tri cé - ri,
 Ko - ho poš - len do voj - ňe?

Hoj ti, céra najstaršá,
 Ti do vojne najsúca!
 Ja, tatínko, ja ňejď'en,
 Ja bojuvad' ňebud'en.

Hoj ti, céra namladšá,
 Ti do vojne ňesúca!
 Ja, tatínko, ja pôjd'en,
 Ja bojuvad' aj bud'en.

Hoj ti, céra prostrená,
 Ti do vojne aj súca!
 Ja, tatínko, ja ňejď'en,
 Ja bojuvad' ňebud'en.

Ked' jej vlasi strihali,
 Šeci vojáci plakali,
 Ked' do vojne stúpila,
 Tristo Ťurkov zabila.

Otpísal jej mladí král',
 Že je ona panenka,
 A keď si ti panenka,
 Bud'ež moja manželka.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A katonalány története csaknem egész Európában ismert, első változatai a 16. századból valók. Az itt közölt ballada más szlovák variánsainál dallamában is, szövegében is modernebb újrafogalmazás.

Mala son ja za sakáčku čerešňe

Tempo giusto

Ma - la son ja za sa - káč - ku če - reš - ňe,
Šec - ke sa mi roz - si - pa - li po ces - ťe,
Jaj, Bo - že moj, do - že mi ich po - zbie - ra,
Ked' ja ňe - mám s Ke - res - tú - ru fra - je - ra.

Mala son ja s Kerestúru frajera,
Ale mi ho kamarátka odviedla,
Nak tej mojej kamarátke Boh plat'í,
Čak sa moje srce ešte zahojí.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Dallama a magyarság körében is széles körben elterjedt, a leggyakoribb a Felföldön. Szövege – még a környező szlovák falvakban is – több különböző dallammal társul.

Zuzička, Mariška, de si bola?

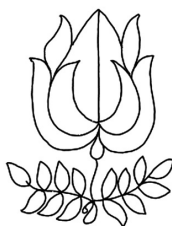
Tempo giusto

Zu - zič - ka, Ma - riš - ka, de si bo - la?

Ďe si si číž - mič - ki za - ro - si - la?

Bo - la son v há - jič - ku, Ža - la son trá - vič - ku, Du - ša mo - ja.

1915. Burger Zsuzsi (16é.)

Ez a dallam szintén a legutóbbi időkig kedvelt maradt Rákoskeresztúron – lásd a következőt: *Eruška, dušička, d'e si bola* – emellett igen kiterjedt és bonyolult dallami és szövegi rokonsággal rendelkezik. Egy másik dallal a szövegek tartalma alapján összekapcsolódott változatát a játékokról szóló fejezetben közöltük.
Lásd SLP II/611c.

Eruška, dušička, gďe si bola

Tempo giusto

E - ruš - ka, du - ši - č - ka, gďe si bo - la,

Ďe si si čiz - mič - ke za - ro - si - la,

Bo-la son há - jič - ku, Ža-la son trá - vič - ku, Mi-lá mo-ja, du-ša mo - ja.

A ja son pod horou žito kosil,
 Ja son si čizmičke ňezarosil.
 A ja son hrabala, ťeba son hladala,
 Milá moja, duša moja.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Lásd az előző dallam – *Zuzička, Mariška, d'e si bola* – jegyzetét. E dalban is minden esetben az aktuális neveket illesztik a szöveg elejére.

Felszántottam, felszántottam a keresztúri főutcát

Tempo giusto

Fel - szán - tot - tam, fel - szán - tot - tam a
 Ke - resz - tú - ri fő - ut - cát.
 Ve - tek be - le, ve - tek be - le
 Pi - ros pün - kös - di ró - zsa - t.

Ha a Duna, ha a Tisza
 Piros rózsát teremne,
 Minden csinos barna legény
 Keresztúri kislányt szeretne.

2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Országszerte népszerű magyar dal. A felvételen hallható előadása ugyan kissé hamis, ám igazán kedves, hiteles.

Jaj, de magas, jaj, de sárga

Jaj, de ma - gas, jaj, de sár - ga
 Su - dár ma - gas, su - dár ma - gas

A máj - fa te - te - je,
 A nyár - fa te - te - je

Hal - vány - sár - ga, de hal - vány - sár - ga

An - nak a le - ve - le.

Én is olyan, én is olyan
 Halványsárga vagyok,
 Volt szeretőm egy szőlke legény
 /csinos, barna legény / keresztúri legény,
 De már rég elhagyott.

Ha majd egykor
 /egyszer, hűtlen babám,
 Összetalálkozunk,
 Úgy elmegyünk mi egymás mellett,
 Még csak nem is szólunk.

Te mész jobbra, hűtlen babám,
 Én meg megyek balra,
 Sárba taposom a fényképedet
 / pofalemezedet,
 Nem veszek el soha
 / Nem kellesz már soha.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)
 2013. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934),
 Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A Felszántottam, felszántottam kezdetű dalhoz hasonlóan országszerte igen kedvelt; minden bizonnyal egy valahai népies műdal utótagjának (második felének) önállósult alakja. Népszerűsége oly állandó, hogy a száz év előtti és a friss megszólalásait közös kottaképben adhatjuk, ezen kívül lásd a CD-n Bartók lejegyzésének képét is.

A temetőkapu

Tempo giusto

A te - me - tő - ka - pu Sar - kig ki van nyit - va,
tár - va,
Ar - ra jár - nak a fa - lu - be - li lá - nyok, Ró - lam sze - dik a vi - rá - got.
ke resz - tú - ri

Szedjétek, szedjétek
Rólam a virágot,
Csak azt az egy fehér liliomot,
Lányok, le ne szakítsátok!

Ha leszakíjtátok,
El ne hervasszátok,
Ültessétek a sírom közepébe / tetejére,
Mélyen a fekete földbe!

2014. rákoskeresztúri asszonyok

Országsszerte általánosan ismert.

Starie d'jouke, čo čakáfe

Tempo giusto

Sta - rie d'jou - ke, čo ča - ká - fe,
 Pre - čo sa vi ňe - vi - dá - fe,
 Kúp - fe si o - le - ja, Máš - fe si ko - le - na, Na - moj - du - šu sa vi - dá - fe!

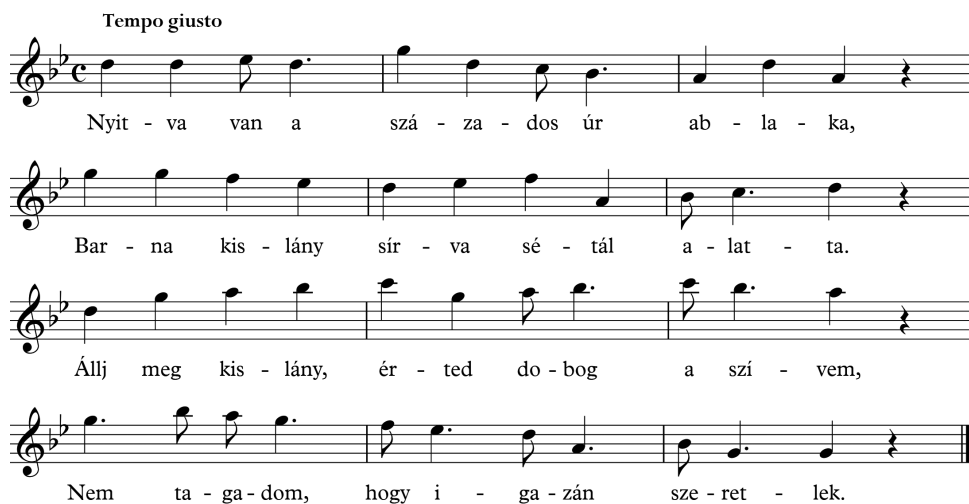
Ked' vám buďe ťaško bívad',
 Dajťe si hu vimaľuvad',
 Ked' vám buďe ťaško, dajťe si hu za sklo,
 Tam sa móšťe sa ňu d'ívad'.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

1861 óta többféle szöveggel is megjelent népies műdal, legismertebb szövege: *Nem házasodom meg soha*. Szlovák szövege a pártában maradt vénleányokat csúfolja.

Nyitva van a százados úr ablaka

Tempo giusto

Nyit - va van a szá - za - dos úr ab - la - ka,
 Bar - na kis - lány sír - va sé - tál a - lat - ta.
 Állj meg kis - lány, ér - ted do - bog a szí - vem,
 Nem ta - ga - dom, hogy i - ga - zán sze - ret - lek.

Nem állok meg a százados úr szavára,
 Nem leszek a százados úr babája,
 Ha elesik, szálljon áldás porára,
 Mégse leszek a százados úr babája.

2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Már mikor én tizennyolc éves voltam

Tempo giusto

Már mi - kor én ti - zen - nyolc é - ves vol - tam,
Már én ak - kor há - za - sod - ni in - dul - tam.
Ti - zen - két lányt a szá - mom - ra meg - kér - tem,
Mind a ti - zen - ket - tő hi - bát lelt ben - nem.

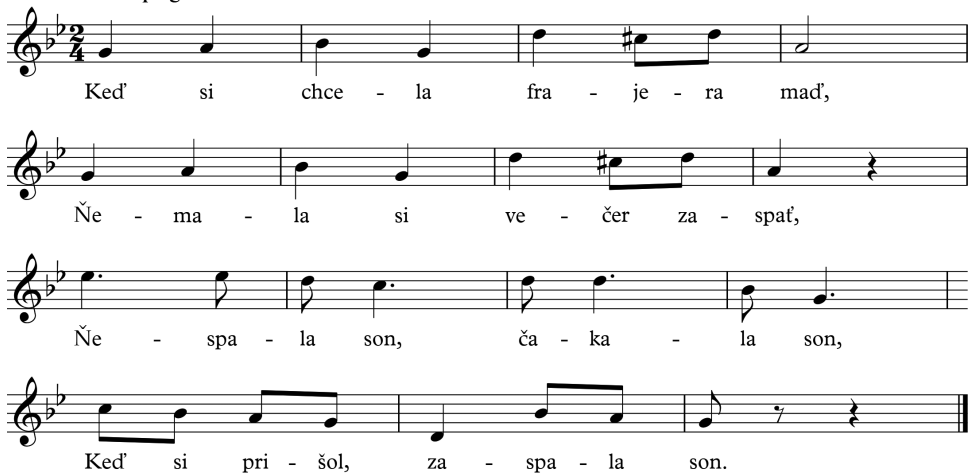
1906. ismeretlen legény

A tréfás balladaszerű szöveg – és annak itt hiányzó folytatása – a házasulandó legény nehéz helyzetét festi. Dallama a honfoglalás előtti eredetű, régi magyar népdalok és a népies műdalok zenei elemeinek vegyülésével jöhetett létre. Bartók megjegyzése – „6-7 év előtti” – arra utal, hogy e formájában 1900 körül válhatott népszerűvé a dal. (Lásd a CD-n az eredeti kottaképet.)

Ked' si chcela frajera mať

Tempo giusto

Ked' si chce - la fra - je - ra mať,
 Ňe - ma - la si ve - čer za - spať,
 Ňe - spa - la son, ča - ka - la son,
 Ked' si pri - šol, za - spa - la son.

Ked' si prišol, čo si robil,
 Prečo si ma ňezobud'il?
 Len son sed'el, len son čakal,
 Abi son ťa ňenaľakal.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A dallam a magyarság körében is széles körben népszerű, sőt, egyes magyarországi szlovák településeken is dalolják magyar nyelven is, de itt, Rákoskeresztúron csak szlovákul. A Pest környéki és az Alföld déli területein élő szlovákok egyik legkedveltebb dala. Zenéjének – Bartók meghatározása szerinti – „tót” jellegzetessége a negyedik dallamsor ritmusszűkülése: kisebb ritmusértékekben, így rövidebb idő alatt hangzik el ugyanolyan terjedelmű szöveg, mint az előző sorokban.

Za horami, čiernej zemi

Tempo giusto

Za ho - ra - mi, čier - nej ze - mi Švar-nuo d'ieu-ča trá - vu ko - sí.

Gdo ťi ká - zau trá - vu ža - ti? Tu ti mu-síš za - hi - nú - ťi!

Ked' ja misín zahinuťi,
Daj mi trikrat zavolaťi.
Muožeš ti aj štiri razi,
Nepočuje ťa otec, mať.

Ked' prví raz zavolala,
Šecka hora sa zjavila.
Ked' druhí raz zavolala,
Šecké ftáke privítala.

Ked' tretí raz zavolala,
Vislišau hu najstarší brat.
Braťia, braťia, zľe je s nami,
Sestra kričí za horami.

[: Ked' bi ona zľe nebola,
Tak bi ona ňekričala. :]

[: Jäger, jäger, povedz pravdu:
Čo máš skrvavenú šabl'u? :]

Strieľal son ja holubičku,
Čo sedáva na okníčku;
Na okníčku sedávala,
Mňa smutnímu spat' nedala.

Jäger, jäger, povedz pravdu,
Lebo puojďeš pod prísahu,
A jäger sa tag naľakau,
Že od strachu pravdu riekou.

Ňestrieľau son holubičku,
Ale tú vašu sestričku,
Tan e ona za horama
V čiernej zemi zakopaná.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

A ballada, amelyet a szlovákság – többféle szöveges megfogalmazásban és többféle dallammal – széles körben ismer, egy leányról szól, akit a vadász meggyilkol, s akinek halálát a fivére megbosszulják. Nagy öröm, hogy a ballada első két versszakának fonográffelvételét is közzétehetjük a CD-n. Lásd SLP III/1075a.

U susedou na rohu

Tempo giusto

U su - se - dou na ro - hu,
Vi - sí ža - ba za no - hu,
Gdo s tej ža - bi o - kú - sí, o - kú - sí,
Ten si d'ieu - ča ziat' mu - sí.

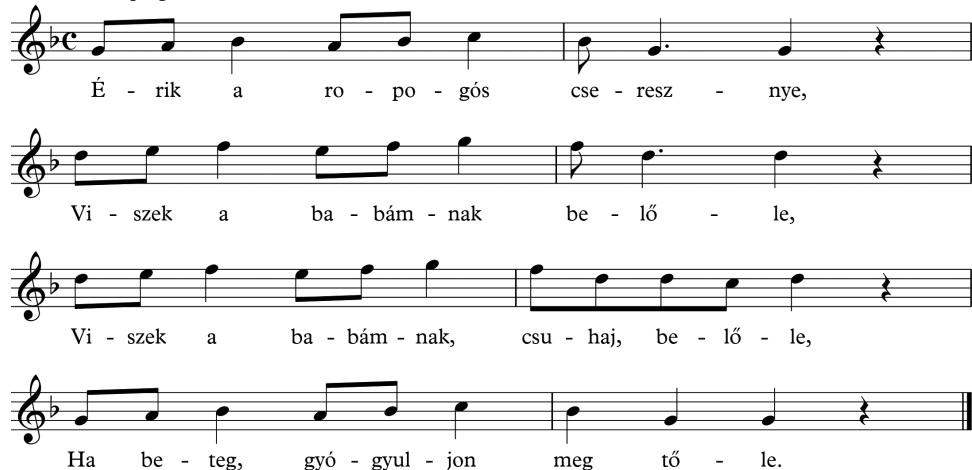
U susedou host'inec,
Ňepreskočí žiadni pes;
Len ten Janík preskočí,
Čo si Zusku ziat' musí.

1915. ismeretlen asszony (30é.)

A magyarok és szlovákok körében egyaránt ritkán előforduló dallam. Páratlan lüktetése mindkét nép számára szokatlan. Szövege tréfás, párosító jellegű.
Lásd SLP I/224.

Érik a ropogós cseresznye

Tempo giusto

É - rik a ro - po - gós cse - resz - nye,
Vi - szek a ba - bám - nak be - lő - le,
Vi - szek a ba - bám - nak, csu - haj, be - lő - le,
Ha be - teg, gyó - gul - jon meg tő - le.

Megvágтам az ujjam, jaj, de fáj,
Fügefalevelet tettem rá,
Fügefalevele éjjel harmatos,
Kicsi a szeretőm, de csinos.

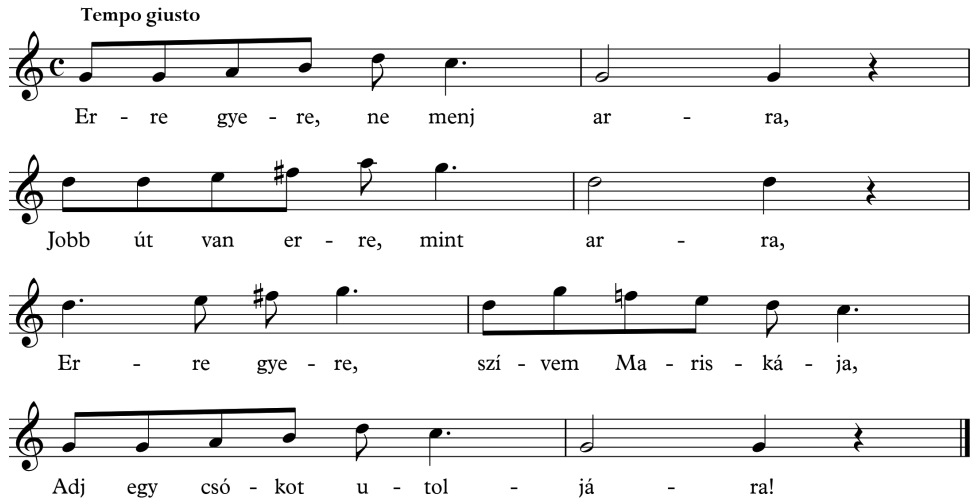
Ez az ég, ez az ég, de tiszta,
Babám, a szívedet más bírja,
Ha én a szívedet, csuhaj, bírhatnám,
Széles e világért nem adnám.

2015. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Általánosan ismert dallam. Első versével társulva igen gyakori, a másodikkal kevésbé, a harmadik pedig kifejezetten ritkán fordul elő.

Erre gyere, ne menj arra

Tempo giusto

Er - re gye - re, ne menj ar - ra,

Jobb út van er - re, mint ar - ra,

Er - re gye - re, szí - vem Ma - ris - ká - ja,

Adj egy csó - kot u - tol - já - ra!

Páros csókot nem adhatok,
Nem a te szeretőd vagyok,
Páros csókot csakis annak adok,
Kinek a babája vagyok.

Sárgalábú kis pacsirta,
Ne szállj ablakomba sírva,
Ne szállj ablakomba sírva-ríva,
Katonának vagyok írva!

Katonának nem jó lenni,
Mert keveset adnak enni,
Keves, keves az a rántott leves,
Katonának de keserves!

1906. ismeretlen dalosok „többen”,
2016. rákoskeresztúri asszonyok

Dallamát Bartók 1906-ban jegyezte fel Rákoskeresztúron; szövegeivel Leskó-Dely Tercia 2016-os gyűjtése alkalmával szolgáltak az asszonyok. Az iskolai énekeskönyvekben már régóta szereplő, ezért ma országszerte egységesen ismert dal (*A szántói híres utca*) mellett nagy érték ez a dallamában is, szövegében is attól eltérő, helyi változat. Különös szépsége a harmadik sor mixolíd megoldása.

Na Dunaji šati prala, plakala

Tempo giusto

Na Du - na - ji ša - ti pra - la, pla - ka - la,
 Šec - ké vi - ni na mi - lí - ho skla - da - la.
 I - šou sta - de ten jej mi - lí: čo ro - biš?
 Na Du - na - ji ša - ti pe - rem, čag vi - díš.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

A gyűjtés idején igen népszerű lehetett ez a dallam: a magyar népies műdal szövegét – ahogyan az a legtöbbször megtörténik – a szlovákok területenként más és más, régebbi vagy újabb, meglevő népdalverseikkel helyettesítették. Az itt szereplő, a boldogtalan szerelemről szóló szöveg további versszakait is megtalálhatjuk más területek szlovák népdalai között.

Lásd SLP III/1310a.

Čo sa stalo tej noci

Tempo giusto

Čo sa sta - lo tej no - ci

V ke - re - stúr - skon pa - lá - ci?

Šti - ri ko - ňe za - pria - ha - li,

A ten pia - ti ne - mo - hli.

A ten piati nemohli,
 Richtár ím nedovolí,
 Pod tín piatin milá sed'í,
 Zo švarníma mlád'enci.

1915. Petrovics Zsuzsi (20é.), Polanszki Juli (18é.)

A magyarok körében *Megy a gőzös lefelé* kezdettel ismert regrutanóta dallamára.
 Lásd SEP III/1210.

Kďe si bola, moja milá, fčera?

Tempo giusto

Đe si bo - la, mo - ja mi - lá, fče - ra?

Hl'a - dal son Ťa, ňe - bo - la si do - ma.

Tan son pás - la za Du - na - jon pá - vi,

Đe ňe - rias - la se - ďen ro - ke trá - vi.

A na ósme d'at'elina riasla,
 Tan son si ja pávičke napásla,
 A té pávi peknó perja traťia,
 Každá zbiera pre svojho frajera,
 A ja smutná, a ja ňemán komu,
 Ponosín sa bálén pánu Bohu.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Ismét egy régebbi, balladaszerű szöveg, olyan műdallamra, amelynek változatai már az új – vagy, ahogyan a szlovák népzene tudomány nevezi: novouhorský – stílusú népdalok népes családjához tartoznak.

Škoda ťebe, duša moja, škoda mňa

Tempo giusto

Ško - da ťe - be, du - ša mo - ja, ško - da mňa,
 Ško - da náš - ho slo - vo mo - je po - zna - ňia!
 Keď zme sa mi, du - ša mo - ja, po - zna - l'i,
 Zo - brať sa nán dvon sr - die - čko, ňe - da - l'i.

Bráňi ťebe, duša moja, oťec, mať,
 A mňa bráni, duša moja, sestra, brat',
 Ňebráňťe nán, rod'ičovia, ňebráňťe,
 Zobrat' sa nán dvon srdiečkam ľen dajťe.

1915. ismeretlen idős asszonyok

A népies műdalok és az új stílusú népdalok zenei jellegzetességei együttesen vannak jelen ebben a dallamban. Szövege ismét: régi népdalvers újrafogalmazása, az egymástól eltiltott szerelmesek örök témájában.

Lásd SLP III/1303.

Ruža, ruža, ruža červená

Tempo giusto

Ru - ža, ru - ža, ru - ža čer - ve - ná,

Ru - ža, ru - ža, ru - ža čer - ve - ná,

Kto ťa bu - d' e, ru - ža, vo - ňať, keď ja bu - d' em ma - ší - ro - vať,

Ru - ža, ru - ža, ru - ža čer - ve - ná.

Tráva, tráva, tráva zelená,
 Tráva, tráva, tráva zelená,
 Kto ťa buďe, tráva, kosiť, keď ja buďem šabl'u nosiť,
 Tráva, tráva, tráva zelená.

Vínko, vínko, vínko červenô,
 Vínko, vínko, vínko červenô,
 Kto ťa buďe, vínko, píjať, keď mňa buďe zem pokrívad',
 Vínko, vínko, vínko červenô.

2016. Völgyesi Sándor Bakos Katalin (1954)

A Pest környéki és a dél-alföldi szlovákoknál egyaránt igen kedvelt dal. A hangfelvételen az első versszak dallama hibás: az 1-2. sor közti ugrás egy hanggal szűkebbre sikerült.

Keresztúri lányok tyúkot ültettek

Ke - resz - tú - ri lá - nyok tyú - kot ül - tet - tek,
Egy tyúk a - lá har - minc - hat to - jást tet - tek.
Har-minc-hat to - já - s - ból csak egy ka - kas lett, az is kap-pan lett.
Ke - resz - tú - ri lá - nyok, mi lesz ve - le - tek?

Keresztúri lányok, mi lesz veletek,
Már én többet nem beszélek veletek,
Nyíljon ki a bazsarózsa a kezetekbe',
Három évig nem szakítok belőle!

2018. rákoskeresztúri asszonyok

A 20. század elején divatba jött, s azóta is általánosan kedvelt dalt Sinkovics Istvánné Kalina Julianna szövegjegyzése alapján idézték fel az asszonyok.

Doberdónál van egy szomorú fűzfa

Tempo giusto

Do - ber - dó - nál van egy szo - mo - rú fűz - fa,
 Bar - na kis - lány vi - zet me - rit a - lat - ta.
 Állj meg, kis - lány, bar - na kis - lány, hogy - ha le - het,
 Ad - jál a ba - ká - nak egy i - tal vi - zet!

Mért ne adnék a bakának én vizet,
 Szenvedett már a hazáért eleget.
 Nem szenvedtem, barna kislány, de majd szenvedek,
 Adjál a bakának egy ital vizet!

Gyertek lányok, öltözzünk feketébe,
 Úgy menjük el a kaszárnya elébe,
 Zörgessük meg a kaszárnya rácsos ablakát,
 Hadd ölelje minden lány a babáját!

2014. Maródi Jánosné Binszki Ilona (1933)

Az első világháború zenei emléke. Akár Bartók gyűjtésében is szerepelhetne; egyébként országszerte meglehetősen ismert. Nagy érték, s egyben a hagyományos, közös dalolás erejéről tanúskodik, hogy ez a dallam és szöveg megindító hitelességgel szólal meg még 2014-ben is.

Az első és utolsó sorok negyedik hangja változékony: d” és esz” is lehet. A dallam legeleje sajnos hiányzik a felvételtől.

Pruszkikomon hármásával a rózsa

Tempo giusto

Prusz - li - ko - mon hár - ma - sá - val a ró - zsa,

Jaj, de szé - pen mo - so - lyog - nak le ró - la.

Bár - csak én is o - lyan ró - zsa le - het - nek,

Kit sze - re - tek, an - nak pár - ja le - het - nek!

Addig megyek, míg a szememre látok,
Míg egy sűrű erdőre nem találok,
Sűrű erdő közepébe' a sírom,
Megüzenem a babámnak, ne sírjon.

Kelet felől jön egy árva pacsirta,
Ki van annak mind a két szeme sírva,
Szárnya alatt hoz egy gyászos levelet,
Rá van írva, hogy a babám nem szeret.

2018. Csermendy Tamásné Németh Erika (1946),
Maródi Jánosné Binszki Ilona (1933)

Sinkovicsné feljegyzései közt olvasható e dallam első verse; a továbbiakat már az új gyűjtés adatközlői tudták.

Fenyőfából nem csinálnak koporsót

Tempo giusto

Fe - nyő - fá - ból nem csi - nál - nak ko - por - sót,

A hu - szár - nak nem is o - lyan si - ra - tós,
nem ír - nak bú - csúz - ta - tót,

Á - gyú - go - lyó lesz a bú - csúz - ta - tó - ja,

Bar - na kis - lány lesz a meg - si - ra - tó - ja.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

A gyűjtés idején fájdalmasan időszerű katonanóta-szöveget annakidején bizonyára számos különböz, arra alkalmas dallammal társították. Ez a dallamváltozat ritkaság, Rákoskeresztúron kívül még Isaszegen bukkan fel, s csak viszonylag távolabbi rokonait ismerjük más települések népdalai között. Bartók nagyszerű énekesei – az irántuk való teljes tisztelet mellett kell ezt kijelentenünk – ezt a bizonyára számukra is eléggé új dalt kissé bizonytalanul tudták. Erre utal a második sornak a szokásostól eltérő, nem rímelő és nem is jól értelmezhető szövegváltozata, a Bartók-féle kottaképen (lásd a CD-n) látható hang-eltérés (a 4. sor 1. ütemének végén), és talán a fenyőfa említése is (diófa helyett).

A na dvore stojí pekná záhrada

Tempo giusto

A na dvo - re sto - jí pek - ná zá - hra - da,

A v ňej kvit - ňe ku - če - ro - vá fi - jal - ka,

Gďe si mi - lí, moj naj - mil - ší tre - há - va,

A to šec - ko, že ma už za - na - há - va.

Zanahat' t'a, moja milá, ja ňechcen,
 Lenže ja k ván viac chod'ievad' ňebud'en.
 Za lásku t'i pekňe, verňe d'akujen,
 Lenže ja k ván viac chod'ievad' ňebud'en.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Az új stílusú magyar népdal „iskolapéldája”: ABBA szerkezetű – tehát két szélső, illetve két belső dallamsora azonos – és nagy területen, igen sok, egymástól egyes részletekben eltérő dallamváltozatban, számos különböző népdalverssel használatos.

Ňie kaŇd mi ervenie ruŇe saď

Tempo giusto

Ňie kaŇ - d mi er - ve - nie ru - Ňe sa - ď,

Ňie kaŇ - duo ďieu - a bar - na - v - ho l' - bi,

A ja son si ta - k - ho za - l' - bi - la,

Šec - ka kr - sa z je - ho l' - ka pa - da - la.

Padala mu do vod'ck, do vodi,
 Škoda naŇej starodvnej slobodi,
 Ňe sme sa mi faloŇne milovai
 Mrcha l'udia sa nm zobrat' Ňedai.

1915. Btovszky Zsuzsi (17.), Zsichla Rozi (17.), Burger Zsuzsi (16.)

A dal szerkezete egyedi megoldsnak tnik, mg Zlyom megyei vltozata a stlusban szoksos kvintmegfelelst mutatja. Klnsen szp, rgis npdalverse a boldogtalan szerelmesekrl szl.
 Lsd SEP III/1314b.

Keresztúron kiöntött a kanális

Tempo giusto

The musical score is written on four staves in a single system. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The tempo marking 'Tempo giusto' is placed above the first staff. The lyrics are written below each staff, aligned with the notes. The melody is simple and folk-like, with a mix of quarter, eighth, and half notes. The piece ends with a double bar line on the fourth staff.

Ke - resz - tú - ron ki - ön - tött a ka - nál - is,
Szép lá - nyo - kat mind el - vit - te az ár is.
Min - den le - gény fog - ja ki a ma - gá - ét,
Ne sze - res - se e - gyik a má - si - ká - ét!

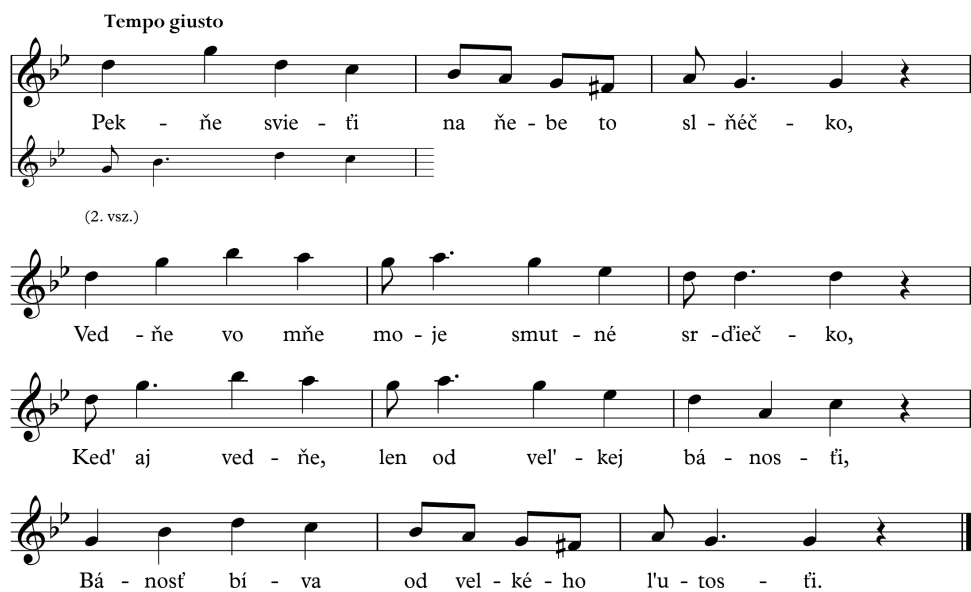
2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Országosan ismert, s a Galga menti magyarok körében ma is különösen közkedvelt dallam. Hangsorának – hangsúlyos helyen is előforduló – magas hatodik foka a rákoskeresztúri dalokra kevésbé jellemző régiesség.

Pekně svietí na něbe to slněčko

Tempo giusto

Pek - ně svie - ti na ně - be to sl - něč - ko,

(2. vsz.)

Ved - ně vo mře mo - je smut - né sr - dječ - ko,

Ked' aj ved - ně, len od vel' - kej bá - nos - ti,

Bá - nost' bí - va od vel - ké - ho l'u - tos - ti.

Či je dobre, keď sa dvaja milujú,
Ešte ľepšie, keď sa nerozlučujú,
A ja som sa rozlúčiť musela,
Srce som si ja veľmi zarmútila.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Iker-dallama – azonos szélső, különböző belső sorokkal – a következő: *Počkaj, milí, veď ti budež banuvat'*. Csakis e dalok hosszas folyamatos, hagyományos használata révén lehetséges, hogy a keresztúri asszonyok sosem keverik össze a kettőt.

Počkaj, milí, veď ti buďež banuvaď

Tempo giusto

Poč - kaj, mi - lí, veď ti bu - ďež ba - nu - vaď,

Keď mňa bu - dú za ňe - ves - tu rich - tu - vaď,

Keď mi bu - dú bie - le ven - ce na hla - vu dať,

Na tvoj ši - rák čer - nú stuš - ku pri - ší - vať.

Počkaj, milí, veď ti buďež banuvaď,
 Keď mňa druhon buďež vid'ieť schovávať,
 Tvoje oči budú po mňa pozerat',
 Tvoje ústa moje reči spomínať.

2012. rákoskeresztúri asszonyok

Iker-dallama – azonos szélső, különböző belső sorokkal – az előző: *Pekňe sviťi na ňebe to slňiečko*. Csakis e dalok hosszas folyamatos, hagyományos használata révén lehetséges, hogy a keresztúri asszonyok sosem keverik össze a kettőt.

Fütyül a masina, viszi a regrutákat

Tempo giusto

Fü - tyül a ma - si - na, vi - szí a reg - ru - tá - kat,
De sok bar - na kis - lány si - rat - ja a ba - bá - ját,
Ne sírj, bar-na kis - lány, csak te légy a, csak te légy az i - gaz sze-re - tőm, de
Majd meg - si - rat en - gem a jó - sá - gos Tè - rem - tő.

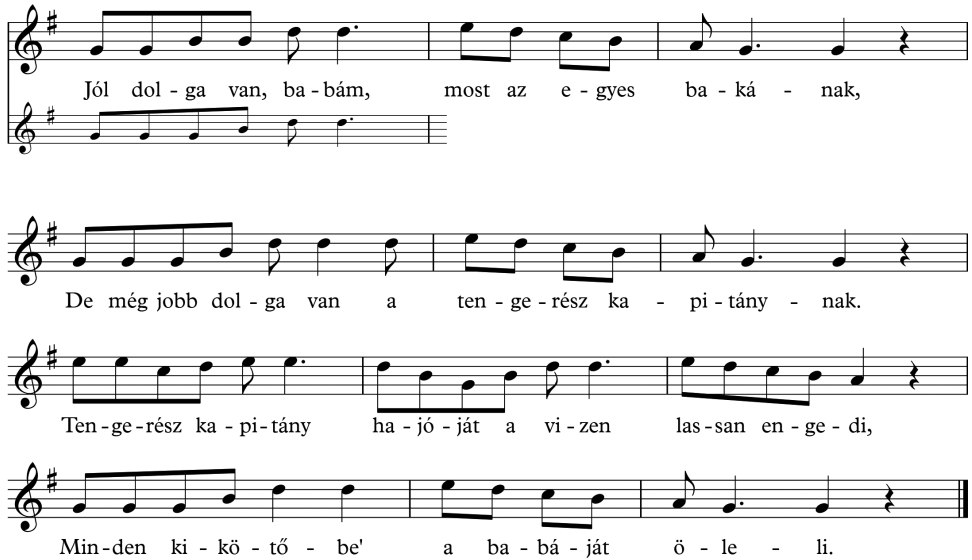
Rózsás kis levelem küldöm Galíciába,
Ott várja *j* a babám a huszárkaszárnyába,
Huszárruha rajta, nyalka lovon, nyalka lovon viszik messzire, de
Rózsás kis levelem könnyet csal a szemébe.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

Ezt és a következő dallamot – *Jó dolga van, babám, most az egyes bakának* – együtt látva érzékelhetjük a népdal működését: az első világháborúban frissen született katonadalok bonyolultabb fordulatai leegyszerűsödnek, túlzottan nagy hangterjedelmük lecsökken. Bizonyos jellegzetes motívumaik miatt e két dalt különállóknak is tekinthetjük, bár köztük a szoros rokonság is nyilvánvaló. Jellemük és szerepük pedig az elmúlt száz esztendőben alig változott.

Jó dolga van, babám, most az egyes bakának

Tempo giusto

Jól dol - ga van, ba - bám, most az e - gyes ba - ká - nak,
 De még jobb dol - ga van a ten - ge - rész ka - pi - tány - nak.
 Ten - ge - rész ka - pi - tány ha - jó - ját a vi - zen las - san en - ge - di,
 Min - den ki - kö - tő - be' a ba - bá - ját ö - le - li.

Megy a hadihajó a tenger közepébe',
 Egy szép barna legény ül a hajó ölébe',
 Fekete a szeme, szeméből a könnyek hullnak lefele,
 Kedves kisangyalom, katonának visznek be.

Írom a levelet, írom a laktanyába,
 Ott látom a babám a cifra ruhájába',
 Cifra ruha rajta, ...
 ... (a szöveg további része hiányzik)

2015. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Lásd az előző dallam – Fütyül a masina, viszi a regrutákat – jegyzetét.

Fütyül a masina, gyorsan ki az állomásra

Tempo giusto

Fü - tyül a ma - si - na, gyor - san ki az ál - lo - más - ra.

De sok é - des - a - nya sír - va, sír - va néz u - tá - na.

Ne sírj, é - des - a - nyám, visz - sza - jö - vők nem - so - ká - ra,

Hogy - ha meg nem ha - lok va - la - hol O - ros - z - or - szág - ba'!

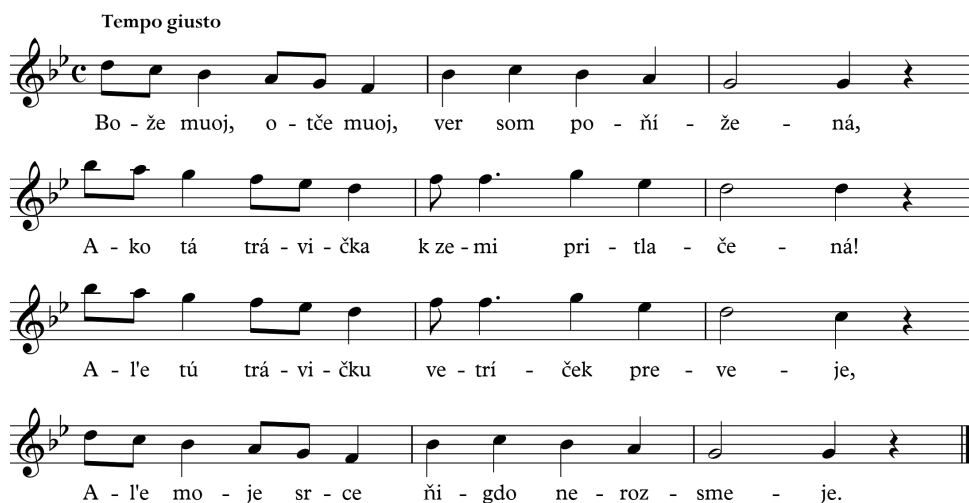
Édes, kedves anyám, besoroztak katonának,
 Édes, kedves anyám, itt kell hagyni a babámat.
 Ne sírj, édesanyám, visszajövök nemsokára,
 Hogyha meg nem halok messze, nagy Oroszországba'!

Fiatalkoromba' besoroztak katonának.
 Hidd el, kisangyalom, el is visznek nemsokára!
 Te vagy tizenkilenc, én meg a huszonegybe' járok,
 Betyár gyerek vagyok, elbírom a nehéz kardot.

2015. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Bože muoj, otče muoj, ver som poňížená

Tempo giusto

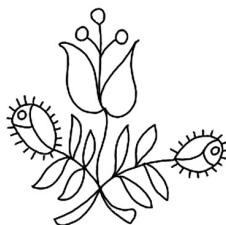
Bo - že muoj, o - tče muoj, ver som po - ňí - že - ná,

A - ko tá trá - vi - čka k ze - mi pri - tla - če - ná!

A - l'e tú trá - vi - čku ve - trí - ček pre - ve - je,

A - l'e mo - je sr - ce ňi - gdo ne - roz - sme - je.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Folklorizálódott népies műdal, a környékbeli és a dél-alföldi szlovákok körében egyaránt kedvelt mars-kísérődallam.

Lásd 2016-ban elhangzott változatában is: *Sejú mag naopak, konope na lice.*

Lásd SLP III/1358.

Sejú mag naopak, konope na líce

Tempo giusto

Se - jú mag na - o - pak, ko - no - pe na lí - ce,
 Ňe - bol son pri mi - lej a - ko na Tu - rí - ce,
 A - le aj Ňe - poj - d'em, bá - len za dva tížd - Ňe,
 Es - te len tíž - d'en bol, už mi ot - ka - zu - je,
 Nak sa tej mo - jej mi - lej sr - děč - ko ros - puk - Ňe.
 A mŇe chva - la - bo - hu na ro - zum Ňe - pri - d'e.

Eš'ťe sa Ňevidán, eš'ťe málo dočkán,
 Do druhej jeseŇi frajera si dočkán,
 AŇi ma Ňebit'ťe, aŇi ma Ňelajťe,
 Aj tak sa Ňevidán, za koho vi chceťťe.

Ale sa ja vidán, za koho sa ja chcen,
 Čo ma aj nabije d'evet' razi cez d'eň,
 D'evet' razi cez d'eň, d'esaťi raz večer,
 Precca mu tak povjen, milá duša, poť sen!

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Ugyanezen dallamot lásd Bartók gyűjtésében is: *Bože muoj, otče mouj, ver som poňižená!* Második és harmadik soraiban az e” hangok helyett f”-ek is állhatnak, ahogyan az 1915-ös változatban is állnak.

Látod, babám, azt a tearózsát

Tempo giusto

Lá - tod, ba - bám, azt a te - a - ró - zsát,
 Nap - pal nyí - lik, es - te já - rok hoz - zád,
 Es - te já - rok, mi - kor sen - ki se lát,
 Mé - gis i - rígy rám az e - gész vi - lág.

Irigyeim, hagyjátok szeretni,
 Hagyjátok a szememet rávetni!
 Ráillett a szemem a nézésre,
 Két szép karom a babám-ölelésre / leány-ölelésre / legény-ölelésre.

2013. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Országosan ismert dal érdekes, viszonylag ritkán hangzó változata.

Páči sa mi šuhaj sveťe švární

Tempo giusto

Pá - či sa mi šu - haj sve - ťe švár - ni,
 L'en - že mi ho tá mo - ja mať brá - ňi,
 Jaj, ma - mi - čka, čo mi ho brá - ňi - ťe,
 Čo je lá - ska, vi to ňe - ve - rí - ťe.

Ach, céruška, aj ťi ho zabráňin,
 Lúbit' ňesmíš, radšej ťa otrávin;
 Navarín ťi otravu do vína:
 Napiže sa, céruška má milá.

Ked' mamička tie slová počula,
 Hned' jej ona pre vodu bežala:
 Jaj, céruška, ňezomri mi ešťe,
 Ved' sa vidáš v tej jeseňi ešťe!

Ked' céruška otravu vipila,
 Mamički si pekne d'akovala:
 Ďakujem vám za ten nápoj drahí,
 Jaj, mamička, už sa lúčim s vami.

Ked' ja zomrien, tag ma pochovajťe,
 Frajera mi na pohrab volajťe,
 Frajerovi najkrajší ručníčok,
 Na muoj hrobček drobní rozmarínčok.

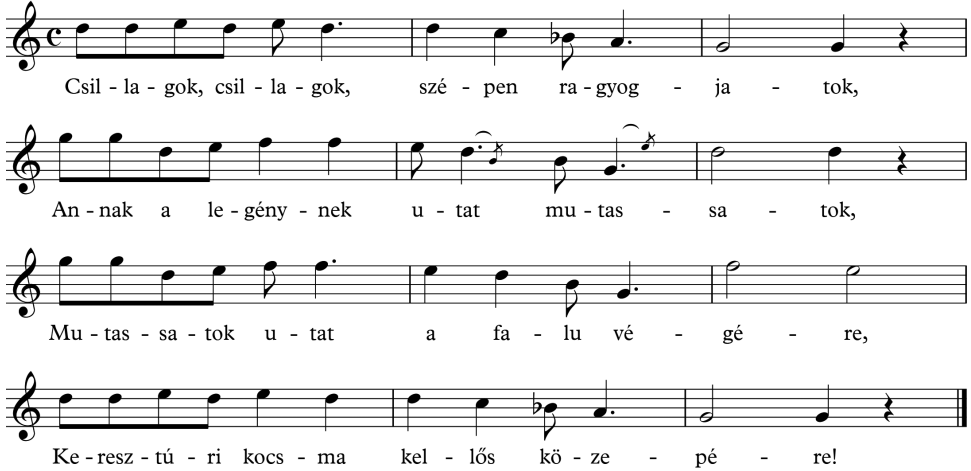
1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

A magyar népzeneben meg nem honosodott műdallam a szlovákság körében balladaszerű szöveggel kapcsolódott össze, amelyben az anya inkább megmérgezné leányát, mintsem hozzáadja őt a választottjához. Ez a történet azután Rákoskeresztúron is társult egyéb dallamokhoz is: lásd a *Sed'i fľača na zelenom prúte* kezdetű dalt.

Lásd SLP III/1267.

Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok

Tempo giusto

Csil - la - gok, csil - la - gok, szé - pen ra - gyog - ja - tok,
 An - nak a le - gény - nek u - tat mu - tas - sa - tok,
 Mu - tas - sa - tok u - tat a fa - lu vé - gé - re,
 Ke - resz - tú - ri kocs - ma kel - lős kö - ze - pé - re!

Este van, este van, de nem minden lánynak,
 Csak annak a lánynak, kihez hárman járnak,
 Hozzám nem jár senki, nincs is nékem este,
 Csillagos, magos ég fényesre van festve.

Fekete a kökény, fehér a virágja,
 Bort iszik a legény, piros az orcája,
 Azt mondják a lányok, hogy pünkösdi rózsza,
 Pedig a szerelem lángja lobog rajta.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

Régies modális – dór-mixolíd – hangsora révén különleges dallam az új stílusúak csoportjában. Változatait csak Erdélyből ismerjük. Talán a fővárosban dolgozó vagy oda látogató erdélyi fiataloktól tanulták a leányok.

Tancuvala bi son, tancuvala bi son, bosá son

Tempo giusto

Tan-cu - va - la bi son, tan-cu - va - la bi son, bo - sá son,

Kúp mi, mi - lí, číž - mi, kúp mi, mi - lí, číž - mi, tvo - ja son,

Ag mi, mi - lí, tie číž - mič - ke ňe - kú - piš,

Ňe - bu - d'en s'fe-bou spad', ňe-dán sa ťi bos - kad', u - vi - d'íš.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Szentirmay Elemér népies dala – *Szálldogál a fecske* – a magyarok körében már hosszú ideje nem divatozik, ám dallama a Budapest környéki szlovákoknak ma is egyik kedvence. Érdekessége, hogy az eredeti dal és a magyar népi változatok ABBA formája helyett a szlovák változatoké gyakran AABA, azaz második dallamsora az elsőhöz vált hasonlóvá.

Zrod'il'i sa červenie jahodi (A)

Tempo giusto

Zro - d'i - l'i sa čer - ve - nie ja - ho - di,
 Po - vedz, mi - lá, gdo ku ťe - be cho - d'í,
 Cho - d'ia ku mňa dve čer - ve - nie l'i - čka,
 Vre - za - l'i sa do muoj - ho sr - d'ie - čka.

Vrezali sa, len sa ňevirežú,
 Od ľúbost'i aňi sa ňemuožu.
 Ľúbosť, ľúbosť na svet'e panuje,
 Gdo má milú, nak si hu šanuje!

Gdo má milú, nak si hu šanuje,
 Ja son hu mau, málo son šanovau,
 Zmorela mi, v čiernej zemi leží,
 Smútok nosín, ňigdo mi ňeverí,

Aňi otec, aňi moja maťi,
 Len tí moji verní kamarát'i,
 Kamarát'i, dán ván na vedenie,
 Šanujťe si vaše poťešeňie!

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Ez a széles körben elterjedt, régi, szép szlovák népdalvers igen különböző dallamokkal társul. Bartók dalosai kétféleképp is tudták. (A másik dallamot lásd a későbbiekben.)
 Lásd SLP III/1277.

Réten, réten, sej, a keresztúri réten

Tempo giusto

Ré - ten, ré - ten, sej, a ke - resz - tú - ri ré - ten

El - vesz - tet - tem a zseb - be va - ló ké - sem,

Ké - sem u - tán a ka - ri - ka - gyű - rű - met, (ga - lam - bom,)

Azt saj - ná - lom, nem a ré - gi sze - re - tő - met.

Este, este, sej, este akar lenni,
 Ez a kislány haza akar menni,
 Hazamenne, de nincs kísértője, galambom,
 Elkísérem, leszek én a szeretője.

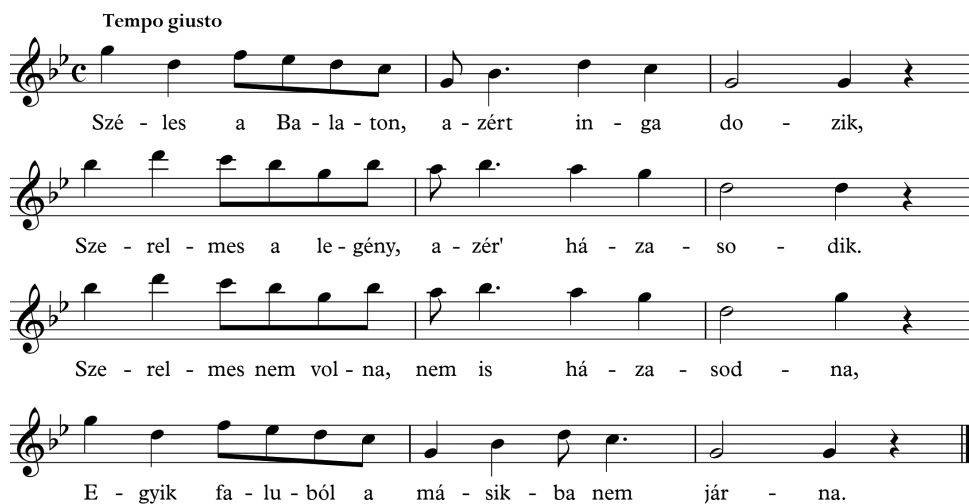
Az utcára, sej, ki se merek menni,
 Mert egy legény csúffá akar tenni,
 Tegye csúffá a jó édesanyját, galambom,
 Nem pedig egy szegény özvegyasszony lányát!

2012. rákoskeresztúri asszonyok

Általánosan ismert, ám az itt közölt harmadik vers meglehetősen ritkán hallható.

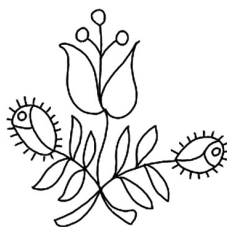
Széles a Balaton, azért ingadozik

Tempo giusto

Szé - les a Ba - la - ton, a - zért in - ga do - zik,
 Sze - rel - mes a le - gény, a - zér' há - za - so - dik.
 Sze - rel - mes nem vol - na, nem is há - za - sod - na,
 E - gyik fá - lu - ból a má - sik - ba nem jár - na.

2013. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Széles körben elterjedt, számos változatban élő népdal, az új stílus történetének késői szakaszából. Margit néni előadása – talán a nagy hangterjedelem kényelmetlensége miatt – kissé hamis. Így egyes hangmagasságokban – legfőképpen a harmadik sor záróhangjának helyében – nem lehetünk bizonyosak.

Sej, pántlikás a kis kalapom széle

Tempo giusto

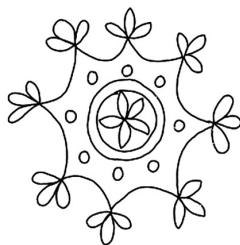
Sej, pánt - li - kás a kis ka - la - pom szé - le,

Azt is az én kis - an - gya - lom vet - te,

Azt is az én kis - an - gya - lom vet - te,

Sej, köny-nyes szem-mel ka - la - pom - ra tet - te.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.)

Viszonylag kevésbé ismert, bár a legkülönbözőbb helyeken – így pl. Dunántúlon és a Galgamentén – felbukkant dal. Régies dór hangsora a rákoskeresztúri dallamkincsben ritka jelenség.

Ej, pod našin oblučkon slnko svieťi

Tempo giusto

Ej, pod na - šim ob - lu - čkon sln - ko svie - ťi,

Už muoj mi - lí na ko - ní - čku se - d'í,

Jaj, ma - mi - čka, pus - ti - ťe ma z dvo - ra,

Ej, nach si bo - skán z l'ú - bo - sťi fra - je - ra.

Ej, céra moja, ver ťa ja ňepust'ín,
Prímladá si mlád'encou milovať,
Prímladá si mlád'encou milovať,
Ej, dost' ťi buďe hlavu zavezovať.

Ej, cérka moja, ver ťi von sľubuje,
Kín ťa len do rukou ňedostaŇe,
A keď ťa von do rukou dostaŇe,
Ej, biť ťa buďe, kín l'en ňeustaŇe.

Ej, mama moja, veď mi von sľubuje,
Že mŇe pri ňon veľmi dobre buďe,
Že ja pri ňon robievať ňebud'en,
Ej, len báršoŇovie sukŇe nosiť buďen.

Ej, mama, moja, veď aj vás bíjal'i,
Predsa sťe sa za apu vidal'i,
Keď ste vi trpel'i, aj ja buďen,
Ej, bárz čo robťe, predsa jeho buďen.

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Ismét egy dallam-ikerpár: ezúttal a kezdő- és zárósorok különbözőek és a belsők egyeznek meg a ma is népszerű *Jaj, mama moja, vidán sa ja, vidán* kezdetű dallal. Itt azonban nem párhuzamos használatról van szó, hanem az idők során bekövetkezett átalakulásról, hiszen a két dal szöveganyaga is lényegében azonos.

Lásd SLP III/1276a/2.

Jaj, mama moja, vidán sa ja, vidán

Tempo giusto

Jaj, ma - ma mo - ja, vi - dán sa ja, vi - dán,

Pri - šol pre mňa e - don švár - ni šu - haj,

Ďjou - ka mo - ja, ved' si eš - fe mla - dá,

Šej, mla - dá si ti mlá - d'en - cov mi - lu - vať.

Jaj, mama moja, ved' mi on sľubuje,
 Že ja pri ňon robievad' ňebud'en,
 Že ja pri ňon robievad' ňebud'en,
 Šej, šlinguvanje sukne nosid' bud'en.

Jaj, d'jouka moja, vet' ti on sľubuje,
 Ale keď ťa do ruko dostaŇe,
 Ale keď ťa do ruko dostaŇe,
 Šej, biť ťa bude, ti len ňevoluješ.

Jaj mama moja, ved' aj váz bĳali.
 Precca s'Ňe sa za apu vidali.
 Trpeli s'Ňe, aj ja trped' bud'en,
 Šej, bárs čo ropt'e, aj tak jeho bud'en.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

Lásd az előző dallam – *Ej, pod našin oblúčkon slnko sviet'i* – jegyzetét: ez ugyanazon dal száz évvel későbbi megvalósulása.

Fenyőfából, sej-haj, fenyőfából nem csinálnak koporsót

Tempo giusto

Fe - nyő - fá - ból, sej - haj, fe - nyő - fá - ból nem csi - nál - nak ko - por - sót
 Di - ő - fá - ból, sej - haj, di - ő - fá - ból

A ba - ká - nak, sej - haj, a ba - ká - nak nem ír - nak bú - csúz - ta - tót.

Á - gyú - go - lyó lesz an - nak a bú - csúz - ta - tó - ja,

Bar - na kis - lány, sej - haj, bar - na kis - lány lesz a meg - si - ra - tó - ja.

Százados úr, sej-haj, százados úr, ha felül a lovára,
 Visszatekint, sej-haj, visszatekint az elfáradt bakára.
 Ugye fiúk, szép élet a katonaélet,
 Csak az a baj, sej-haj, csak az a baj, hogy nehéz a viselet.

2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934),
 Maródi Jánosné Binszki Ilona (1933)

Egyik legkedveltebb, általánosan ismert katonanótánk. Szövegével már találkoztunk (lásd *Fenyőfából nem csinálnak koporsót*).

Búza, búza, de szép tábla búza

Tempo giusto

Bú - za, bú - za, de szép táb - la bú - za,
 Ki - haj - lott a ke - resz - tú - ri út - ra,
 Ke - resz - tú - ri le - gé - nyek a - rat - ták,
 Ba - bá - juk - kal ke - reszt - be ra - kat - ták.

Ezt a tábla búzát learatták,
 A kévéket mind /szép keresztbe rakták,
 Tetejébe rászállott egy páva,
 Szeretöm a falu legszebb lánya,
 Tetejébe rászállott egy fecske,
 Szeretöm egy szép barna menyecske.

2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Igen kedvelt, általánosan ismert, a környékbeli szlovákok táncmulatságainak elmaradhatatlan csárdás-kísérő dallama.

Sej, dombon van a Juhászéknak kocsmája

Tempo giusto

Sej, dom-bon van a, sej, dom-bon van a Ju-hász-ék - nak kocs-má - ja,

Sej, le-gé-nyek-nek, sej, le-gé-nyek nek van az o - da csi-nál - va,

Le - gé - nyek - nek, meg a - zok - nak a büsz-ke lá-nyok-nak,

Sej, meg an-nak a, sej, meg an-nak a ré-sze-ges csa - var-gó - nak.

2014. rákoskeresztúri asszonyok

Ezt az országszerte, számos dallam- és szövegváltozatban ismert, dór hangsorú dalt Sinkovicsné Kalina Julianna 1954-es szövegfeljegyzése nyomán idézték fel az asszonyok.

Ledűlött, ledűlött a szénaboglya teteje

Tempo giusto

The musical score is written on four staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is simple and folk-like, with lyrics written below each staff. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Tempo giusto'. The lyrics are: 'Le-dű - lött, le - dű - lött a szé - na - bog - lya te - te - je,'. The second staff continues: 'Gó - lya - ma-dár, sej - haj, fész - ket ra-kott be - ló - le,'. The third staff continues: 'Gó - lya - ma-dár, sej - haj, büsz - kén ke - le - pel a ház - te - tőn,'. The fourth staff ends with: 'El - ha - gyott és el - ment a má - lé - szá - jú sze - re - tőm.'

Le-dű - lött, le - dű - lött a szé - na - bog - lya te - te - je,
Gó - lya - ma-dár, sej - haj, fész - ket ra-kott be - ló - le,
Gó - lya - ma-dár, sej - haj, büsz - kén ke - le - pel a ház - te - tőn,
El - ha - gyott és el - ment a má - lé - szá - jú sze - re - tőm.

Káposzta, káposzta, téli-nyári káposzta,
Édesanyám háza nálam nélkül de árva,
Az van a káposzta csipkés levelére ráírva,
Érted leszek, rózsám, három évig katona.

2014. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Általánosan ismert.

Házunk előtt, házunk előtt folyik el a kanális

Tempo giusto

Há - zunk e - lőtt, há - zunk e - lőtt fo - lyik el a ka - ná - lis,
 Ab - ba' für - dik, ab - ba' für - dik még a gó - nya - ma - dár is.
 Für - dik, für - dik a gó - nya, mé - gis sá - ros a tol - la,
 Így hát, ked - ves kis - an - gya - lom, ti - ed le - szek va - la - ha.

Vagy megírom, vagy megüzenem a keresztúri bírónak,
 Márványkövel, márványkövel rakassa ki az utat,
 Rakassa ki simára, simára, de simára,
 Jön a kedves kisangyalom, csikorog a csizmája.

Vagy megírom, vagy megüzenem, vagy magam is megmondom,
 Hogy az Isten, a jó Isten árva legényt ne tartson.
 Mert az árvát az ég is, elhagyják a lányok is,
 Így, hát, kedves kisangyalom, árván leszek magam is.

2015. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Az *A csitári hegyek alatt régen leesett a hó* kezdetű – Kodály gyűjtötte, s a *Székelyfonó* című daljátékában is szereplő – zoborvidéki dal az iskolai énekeskönyvek, a cserkészmozgalom és a rádió révén vált általánosan ismertté. Az itt szereplő dallamváltozatot azonban a néphagyomány tartotta meg, országszerte, különböző szövegekkel, a legutóbbi időkig.

Miluvaná, drahá matka, pekňe váz ja prosín

Tempo giusto

Mi - lu - va - ná, dra - há ma - tka, pe - kňe váz ja pro - sín,
 Vie - ťe do - bre a - kí žiaľ' ja mo - jon sr - ci no - sín.
 Vie - ťe do - bre, že mi - lu - jen či - stín sr - con d'ieu - ča,
 Ob - ľeč - ťe sa, choj - ťe gu ňej, pí - taj - ťe hu pre mňa.

Ja ťi ňejden, sin moj drahí, vihod' si hu z hlavi,
 Ona k ťebe vuolu nemá, len na píchu hľad'í.
 Chíri robia, že hu už aj boháči pítali,
 Sináčik muoj, ňechoj za ňou, nach si hu ľen majú!

1915. Petrovics Zsuzsi (20é.), Polanszki Juli (18é.)

A második és negyedik sor első hangja c'' helyett h' is lehet. Népies műdallam, szlovák versében a legény édesanyját kérleli, hogy az kérje meg számára a kedvesét.
 Lásd SEP III/1371b.

Kerek a káposzta, csipkés a levele

Tempo giusto

Ke - rek a ká - posz - ta, csip - kés a le - ve - le,

En - nek a kis - lány - nak nin - csen sze - re - tű - je,

Majd lesz még a ká - posz - tá - nak csip - kés a le - ve - le,

Le - szek én még a ré - gi ba - bám - nak i - gaz sze - re - tű - je.

Ha megházasodok, megbánják a lányok,
 Ha nem házasodok, édesanyám bánja,
 Így hát, kedves kisangyalom, meg kell házasodni,
 Sok kislánynak (a) rózsás kapujába' nem kell várakozni.

1952. Zsikla János (35)

Mindenben a kifejtett új stílusú magyar népdalokhoz hasonló, ám a dallam népies műdal-eredetét mégis könnyen tetten érhetjük: a negyedik dallamsor nem az első sor tartalmának visszatérése. Adatközlője talán Bartók Zsichla Rozijának rokona lehet?

Sedí ftáča na zelenom prúte

Tempo giusto

Se - dī ftá - ča na ze - le - nom prú - te,

Ňig - do ňe - vie o moj - ho zar - mú - te,

Ňig - do ňe - vie o moj - ho zar - mú - te.

Ňigdo ňevie, ani ňepohúta,
Za tín moje smutno srce húta.

Páči sa mi šuhaj jeden švární,
Ale mi ho mama moja bráňi.

Mama moja, čo mi ho bráňiťe,
Veď je to láska, vi to dobre vieťe.

Keď ona tú otravu vipila,
Slatkej mame pekne d'akuvala.

Ďakujem vám, mama moja slatká,
Za ten dobrí, za ten nápoj veľkí,
Mama moja, rozlúčim sa z vami.

A keď ma vom pekne viprevad'í,
Veď mu to pán Boh šecker inak hrad'í.

2016 Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A második népdalvers – az anyáról, aki inkább megmérgezi a leányát, mintsem hozzáadja a választottjához – itt hiányos, teljes változatát lásd Bartók gyűjtésében: *Páči sa mi šuhaj sveťe švární*. Zenei anyagával kapcsolatban lásd a rákoskeresztúri népdalokról szóló fejezetet.

Prší dážd'ík, mrholí

Tempo giusto

Pr - ší dáž - d'ík, mr - ho - lí,

Pr - ší dáž - d'ík, mr - ho - lí, A mōj mi - lí ně - cho - d'í,

A mōj mi - lí ně - cho - d'í.

G druhé chod'íš každí d'ěň,
Ko mñe len raz cez tížd'ěň.

Aj to len tú sobotu,
Ked' mán najviadz robotu.

Ked' ja peren, piglujen,
Shovárať sa ňest'ihñen.

Ale prídž tú ňed'eľu,
Pod tú hruskú zelenú!

Bud'eme sa shovárad',
Obl'úbuvad', bozkávad'.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)

A *Bazsa Mári libája* szöveggel legismertebb dallam népes és különösen változatos rokonsági köréhez tartozik. Szerkezete a különböző dallamváltozatok ismeretében többféleképpen is értelmezhető. Zenei jellegzetességeiről lásd a rákoskeresztúri dalokról szóló fejezetet is. Ez a dal a mai magyarországi szlovákság körében széles körben elterjedt és igen kedvelt.

Zrodili sa červenie jahodi (B)

Tempo giusto

Zro - di - li sa čer - ve - nie ja - ho - di,
 Zro - di - li sa čer - ve - nie ja - ho - di,
 Po - vedz, mi - lá, gdo ku ťe - be cho - d'í,
 Po - vedz mi - lá, gdo ku ťe - be cho - d'í!

Chod'ia ku mňa dve červenie líčka,
 Vrezali sa do muojho srd'iečka.

Zmorela mi, v čiernej zemi leží,
 Smútok nosín, ňigdo mi neverí,

Vrezali sa, len sa ňevirežú,
 Od ľúbost'i aňi sa ňemuožu.

Aňi otec, aňi moja mat'i,
 Len tí moji verní kamarát'i,

Ľúbosť, ľúbosť na svet'e panuje,
 Gdo má milú, nak si hu šanuje!

Kamarát'i, dán ván na vedenie,
 Šanuj'te si vaše poťešenie!

Gdo má milú, nak si hu šanuje,
 Ja son hu mau, málo son šanovau,

1915. Bátovszky Zsuzsi (17é.), Zsichla Rozi (17é.), Burger Zsuzsi (16é.)

Szövegével kapcsolatban lásd a vele azonos szövegkezdetű dallam jegyzetét, dallamáról pedig – amelyet Bartók Hont, Nyitra és Zólyom megyében is megtalált – a rákoskeresztúri népdalokról szóló fejezetet. Szerkezetéről ugyanazt mondhatjuk el, mint az előző dallamáról (*Prší dážďik, mrholi*).
 Lásd SLP III/1286a/1

Ked' som išou okolo háj

Poco rubato

Ked' son i - šou o - ko - lo háj, O - ko - lo háj ze - l'e - ní,

Stre-tou som sa z mo-jou mi-lou, Ma - la ve-ňiec ze - l'e - ní.

Dobří večer, moja milá!
 Že si doma nebola?
 Bou son ťa ja navštevovať,
 Ťebe zdravie vinšovať.

Čo za zdravia, čo za šťastia!
 Čak si ti mňa sľubovau,
 Čak sa ti mňa ždi sľubovau,
 Že ma nikdy nenacháš.

1915. Zsichla Rozi (17é.)

A szlovákok körében nagy területen ismert dallam és szöveg. A ballada a leányról szól, akinek a kedvese más leányt vett el, s aki bánatában meghalt, majd halálában visszatért meglátogatni az új házaspárt. A történet itt hiányos, ám Duchony Józsefné Margit néni 2013-ban felidézte azt a maga teljességében (lásd a következőt: *Ked' son išol okolo vás*).

Lásd SLP II/909a/2.

Ked' son išol okolo vás

Parlando

Ked' son i - šó o - ko - lo vás,

Bol me - sia - čig vi - so - ko,

Pri - šol mi - lí, za - bu - chov jej,

Ot - vor, mi - lá, tie dve - re!

Dobří večer, moja milá,
 Prišol son t'a našťívid',
 Prišol son t'a našťívuvad',
 Ťebe zdravia vinšuvad'!

Čo na zdravia, čo na šťastia,
 Bráňi šecká rod'ina,
 Že son ja panna chudobná,
 Ťebe son ja ňerovná.

Ked' son ja panna chudobná,
 Ti si veľmi ňibohatí.
 Hľadaj si ti s t'isícami,
 Nag t'i Pán Bog zaplat'í!

Ked' už išli na ten sobáš,
 Milá pod oknom stála,
 Z rukma t'apla, dole spadla,
 Añi viacej ňestála.

Po sobášu na druhí d'eň,
Hostia sa rozchádzali.
Pomeže hu otprevad'id'
Na tú širokú cestu!

Po sobášu na tret'í deň,
Na dvanástej hod'ini,
Dvere sa mu roztvorili
Na jeho svaté oči.

Dobří večer, moj najmilší,
Prišla son t'a našťívit',
Prišla son t'a našťívuvad',
Aj tvoju mladú ženu.

Ti si chodil za tri roke,
Aj za štiri mesiace,
A ja buďen za šest' roke,
A sed'mi t'i darujen.

2013. Duchony Józsefné Hegedűs Margit (1934)

Az előző dal – *Ked' son išou okolo háj* – változata. Margit néni előadása nyelvi és zenei szempontból is kissé bizonytalan, pontatlan. Kárpótlásul közölhetjük a ballada tartalmának elbeszélését (lásd a CD-mellékleten található hangfelvételt). Ez a történet, ezzel a dallammal, különböző szövegváltozatokban, a szlovák nyelvterület más részein is felbukkan.

Pod oblokon červení orgován

Parlando

Pod o - blo - kon čer - ve - ní or - go - ván,
Kaž - dí vra - ví, že si ja vi - be - rán,
Kaž - dí vra - ví, že si ja vi - be - rán.

Stála son ja na ľad'e, na ľad'e,
Po kolená vo vod'e, vo vod'e.

A tej vod'e tri ripke plávali,
Frajera mi za vojáka zali.

Zali mi ho samon prvon klase,
Moje srce prežalosne plače.

Keď bi dali ešte raz viberad',
Veďela bi komu mám ružu dad'.

2016. Völgyesi Sándorné Bakos Katalin (1954)